

Eindrapport

Onderzoek Vrouwen zonder Startkwalificatie

Regio Drechtsteden

onderwijs en arbeidsmarkt – beroepen en opleidingen – competenties en kwalificaties – ontwikkeling en projectleiding
– onderzoek en advies – beleid en implementatie – leren en werken – vakkundig en professioneel – mens en organisatie
– gedegen en doelgericht – met hart en ziel – ao consult – zicht op ontwikkeling

Uitgevoerd in opdracht van
LeerWerkLoket Drechtsteden

Rapportage RAO-325.17.03

Dordrecht, augustus 2017

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Onderzoeksopzet	6
2.1 Doelstelling.....	6
2.2 Uitgangspunten	6
2.3 Onderzoeksvragen	6
2.4 Plan van aanpak.....	7
3. Vrouwen zonder startkwalificatie in de Drechtsteden: schets doelgroep	9
3.1 Omvang van de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden	10
3.2 Netwerken en (zelf)organisaties voor vrouwen zonder startkwalificatie	12
3.3 Mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk voor vrouwen zonder startkwalificatie	12
4. Laagopgeleide vrouwen en Leren en Werken	17
4.1 Huidige situatie op het gebied van leren en werken	17
4.2 Wensen op het gebied van leren en werken	18
4.3 Belemmeringen op het gebied van leren en werken.....	19
4.4 Ondersteuningsbehoeften op het gebied van leren en werken	20
5. Conclusies en aanbevelingen	22
5.1 Conclusies	22
5.2 Aanbevelingen	24
 Bijlage 1 Geraadpleegde literatuur	29
Bijlage 2 Overzicht sleutelinformanten	30
Bijlage 3 Interviewleidraad groepsgesprekken.....	31
Bijlage 4 Korte vragenlijst klantmanagers	34
Bijlage 5 Kansrijke opleidingen en beroepen	38
Bijlage 6 Kansberoepenlijst	39

1. Inleiding

Het LeerWerkLoket is een samenwerking tussen de Drechtsteden, UWV Werkbedrijf en het ROC Da Vinci College. Daarnaast wordt het LeerWerkLoket actief ondersteund door de partners: Werkgevers Drechtsteden, Dordrechtse Ondernemers Vereniging (DOV), Dordtmij, Tempo-Team, Regio Drechtsteden, SBB, Metalent en de Sociale Dienst Drechtsteden. Het LeerWerkLoket Drechtsteden is vanaf januari 2009 geopend maar kent een hernieuwde start en vorm sinds juni 2013. Het LeerWerkLoket Drechtsteden geeft informatie, inzicht, advies en begeleiding omtrent alle vragen op het terrein van Leren en Werken voor verschillende doelgroepen.

Het LeerWerkLoket Drechtsteden constateert samen met een aantal andere partijen dat de groep 'vrouwen zonder startkwalificatie' lastig te bereiken is in de regio Drechtsteden en dat er weinig lijkt te zijn wat er voor hen gedaan kan worden. Een mogelijk probleem is dat de gewenste uitstroomrichting van de vrouwen (o.a. zorg, welzijn en detailhandel) niet of nauwelijks aansluit bij de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Het is onduidelijk wat kansrijke beroepen en opleidingen zijn voor vrouwen zonder startkwalificatie. Het LeerWerkLoket wil graag inzicht in de vraag wat kansrijke beroepen en opleidingen voor vrouwen zonder startkwalificatie zijn, hoe deze doelgroep beter bereikt kan worden en hoe zij ondersteund kunnen worden bij het behalen van een startkwalificatie en/of werk.

Om hier meer inzicht in te krijgen, heeft het LeerWerkLoket Drechtsteden Arbeid Opleidingen Consult (AO Consult) gevraagd om hier onderzoek naar te doen. Dit rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek. Het uitgevoerde onderzoek is kwalitatief en kleinschalig van aard. De resultaten dienen daarom met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Opbouw rapport

Hoofdstuk 2 gaat in op de doelstellingen, de onderzoeksvragen en de onderzoeksopzet.

Hoofdstuk 3 presenteert de geschetste doelgroep: vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden. De omvang van deze groep, de netwerken en (zelf)organisaties die beschikbaar zijn en de eventuele mogelijkheden voor vrouwen zonder startkwalificatie worden beschreven.

Hoofdstuk 4 gaat in op de huidige situatie van laagopgeleide vrouwen en Leren en Werken.

Hoofdstuk 5 sluit dit rapport af met conclusies en aanbevelingen.

2. Onderzoeksopzet

2.1 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de vraag:

- welke mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk de regio Drechtsteden aan vrouwen zonder startkwalificatie biedt;
- wat kansrijke opleidingen en beroepen voor deze doelgroep zijn;
- hoe de doelgroep 'vrouwen zonder startkwalificatie' beter bereikt kan worden;
- hoe zij ondersteund kunnen worden bij het behalen van een startkwalificatie en/of werk.

2.2 Uitgangspunten

Voor het onderzoek zijn de volgende uitgangspunten relevant:

- De definitie van de doelgroep 'vrouwen zonder startkwalificatie' in dit onderzoek luidt: vrouwen die woonachtig zijn in de regio Drechtsteden, die niet beschikken over een startkwalificatie (diploma havo, vwo, mbo niveau 2 of hoger) en die momenteel geen betaald werk hebben. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het niet voor alle vrouwen in deze doelgroep mogelijk zal zijn om een startkwalificatie te halen.
- De doelgroep 'vrouwen zonder startkwalificatie' is breed en divers, bijvoorbeeld qua sociale achtergrond, etniciteit, leeftijd, thuissituatie en bereidheid om te werken/een opleiding te volgen. In dit onderzoek is een brede insteek/definitie gehanteerd van de doelgroep..
- De doelgroep is deels reeds in beeld via de sociale dienst, het jongerenteam en het LeerWerkLoket. De doelgroep is echter deels ook onbekend, omdat niet alle vrouwen zonder startkwalificatie actief op zoek zijn naar opleiding en/of werk. In het onderzoek is daarom actief gezocht naar manieren waarop ook deze 'minder zichtbare' vrouwen zonder startkwalificatie bereikt konden worden, waarbij uiteraard het moet gaan om vrouwen die wel willen, dat wil zeggen vrouwen die wel bereid zijn de stap naar opleiding en/of werk te zetten. 'Minder zichtbaar' betekent dat deze vrouwen niet bekend zijn bij het UWV en niet bij de Sociale Dienst. Deze groep vrouwen is moeilijk in beeld te brengen omdat zij beperkt geregistreerd staan.
- Dit onderzoek richt zich vooral op de kansrijke opleidingen en beroepen in de regio Drechtsteden, die interessante perspectieven en kansen voor de doelgroep vrouwen bieden. Hier wordt in de aanbevelingen dan ook bij aangesloten (zie hoofdstuk 5).
- In dit onderzoek ligt de focus op de doelgroep 'vrouwen zonder startkwalificatie' in de arbeidsmarktregio Drechtsteden, bestaande uit de gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

2.3 Onderzoeksvragen

1. Wat is de omvang van de groep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden? Hoe ziet de groep vrouwen zonder startkwalificatie er uit (bijv. leeftijd, opleidingsniveau en -richting, gezinssituatie, gemeente)?
2. Welke netwerken en (zelf)organisaties zijn er voor vrouwen zonder startkwalificatie? Bij welke organisaties zijn deze vrouwen momenteel in beeld?

3. Welke mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk biedt de regio Drechtsteden aan vrouwen zonder startkwalificatie? Wat zijn kansrijke opleidingen en beroepen voor deze doelgroep?
4. Welke wensen hebben vrouwen ten aanzien van (begeleiding naar) scholing en/of werk? Welke belemmeringen ervaren ze hierbij?
5. Wat kan het LeerWerkLoket doen om vrouwen zonder startkwalificatie te ondersteunen bij het vinden van (begeleiding naar) scholing en/of werk?

2.4 Plan van aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd in de volgende fasen:

1. Deskresearch
2. Groepsgesprekken
3. Rapportage

Deze fasen worden hieronder kort toegelicht.

Fase 1 – Deskresearch

In de eerste fase van het onderzoek is deskresearch uitgevoerd. In deze fase:

- is literatuur in kaart gebracht en bestudeerd naar wensen en beperkingen van vrouwen zonder startkwalificatie m.b.t. tot het vinden van werk en/of een opleiding (zie bijlage 1);
- is in kaart gebracht welke netwerken en (zelf)organisaties er in de regio Drechtsteden zijn voor vrouwen zonder startkwalificatie (zie paragraaf 3.2);
- is cijfermateriaal van de regio Drechtsteden om de groep vrouwen zonder startkwalificatie cijfermatig in beeld te brengen in kaart gebracht en bestudeerd (zie paragraaf 3.1);
- is geïnventariseerd hoe het huidige aanbod voor (begeleiding naar) scholing en/of werk van personen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden voorziet in de wensen van de verschillende subgroepen vrouwen zonder startkwalificatie en wat kansrijke opleidingen en beroepen voor de verschillende subgroepen vrouwen zonder startkwalificatie zijn in de regio Drechtsteden (zie paragraaf 3.3 en bijlage 5 en 6);
- is geïnventariseerd hoe het huidige aanbod voor (begeleiding naar) scholing en/of werk van personen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden voorziet in de wensen van vrouwen zonder startkwalificatie (zie paragraaf 3.3).

Voor deze fase heeft de opdrachtgever zoveel mogelijk beschikbaar materiaal en documentatie aangeleverd, zoals de Wegwijzer van het LeerWerkLoket, onderzoeksinformatie van de SBB en Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Tevens is in deze fase contact gezocht met een aantal sleutelinformanten die mogelijk meer informatie konden geven over de groep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden. Er is contact opgenomen met Trivium Lindenhof, Stichting De Hoop, de Sociale Dienst en SBB met de vraag om informatie. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met sleutelinformanten namens UWV, Werkgeversorganisatie WGV Zorg en Welzijn Zuid-Holland Zuid en het Vrijwilligershuis Drechtsteden (zie bijlage 2 voor een overzicht).

Fase 2 – Groepsgesprekken

In deze fase zijn twee groepsgesprekken met vrouwen zonder startkwalificatie gehouden. Het doel van de groepsgesprekken was om meer inzicht te krijgen in de groep vrouwen zonder startkwalificatie. De interviews zijn afgenomen op basis van een interviewleidraad (zie bijlage

3), die vooraf is voorgelegd en besproken met de opdrachtgever. Tijdens de gesprekken is onder andere besproken:

- redenen geen startkwalificatie;
- wensen en belemmering t.a.v. (begeleiding naar) scholing/werk?;
- concrete acties die instanties in de regio kunnen nemen om mogelijkheden voor vrouwen t.a.v. (begeleiding naar) scholing/werk te bevorderen.

De vrouwen zijn via reeds bestaande, 'warme' contacten benaderd om de kans op medewerking te vergroten. De Sociale Dienst heeft een mailing uitgezet onder 70 vrouwen uit haar bestand die tot de doelgroep behoren met het verzoek om deelname aan de groeps gesprekken die door AO Consult werden georganiseerd. Uiteindelijk hebben 10 vrouwen aan de groeps gesprekken deelgenomen. Dit zijn dus allen vrouwen die in beeld zijn bij de Sociale Dienst. Hierbij dient tevens te worden opgemerkt dat dit voornamelijk vrouwen betreft die gemotiveerd zijn om een stap te maken richting scholing en/of werk, aangezien deelname aan de groeps gesprekken op geheel vrijwillige basis was.

Bij aanvang van de groepsinterviews bleek dat twee van de 10 vrouwen de Nederlandse taal niet goed beheersten. Daarom is besloten om met hen individueel de verkorte vragenlijst (zie hieronder) door te spreken, om hun input toch op een goede manier te kunnen ophalen.

Om zo breed mogelijk informatie te kunnen verzamelen over de wensen en behoeften van de groep vrouwen, is daarnaast een korte vragenlijst ontwikkeld (zie bijlage 4) voor vrouwen die niet mee konden doen aan de groepssessies (bijvoorbeeld vanwege het minder beheersen van de Nederlandse taal en/of gebrek aan tijd) maar wél binnen de doelgroep vallen. Deze vragenlijst is via het LeerWerkLoket onder deze vrouwen uitgezet via de klantmanager/-regisseurs. Uiteindelijk hebben drie vrouwen deze vragenlijst ingevuld. Eén vrouw heeft deze vragenlijst samen met haar klantmanager ingevuld, de andere twee vrouwen hebben de vragenlijst samen met een onderzoeker ingevuld op het kantoor van AO Consult (zie eerder). Dit betekent dat er uiteindelijk 11 vrouwen hun input hebben geleverd in dit kwalitatieve onderzoeksdeel.

Privacy

In het kader van de privacywetgeving mogen onderzoeksbureaus voor hun onderzoek gebruik maken van naam- en adresgegevens van bepaalde personen. Voorwaarden zijn dan wel dat de gegevenshouder daarvoor toestemming geeft, dat de onderzoeksbureaus de te benaderen personen de gelegenheid geven deelname aan het onderzoek te weigeren en dat in de gegevensverwerking absolute anonimiteit wordt gegarandeerd.

Fase 3 – Rapportage

Voorgaande fasen hebben geresulteerd in de onderhavige rapportage, die antwoord geeft op de gestelde onderzoeksvragen.

Algemeen

De uitvoering van het onderzoek is begeleid door Ricardo Choenni van het LeerWerkLoket Drechtsteden. Tussentijds heeft regelmatig overleg tussen de onderzoekers en de opdrachtgever plaatsgevonden.

3. Vrouwen zonder startkwalificatie in de Drechtsteden: schets doelgroep

De arbeidsdeelname van vrouwen in Nederland is de laatste jaren gestegen; er zijn in de afgelopen jaren steeds meer vrouwen gaan werken (UWV Arbeidsmarktprognose 2016-2017). Op landelijk niveau is het aantal lopende WW-uitkeringen in februari 2017 afgenomen. Er werden 3 duizend (-0.7 procent) minder uitkeringen verstrekt. In sectoren waar vrouwen vooral werkzaam zijn, zoals onderwijs (-2,8 procent) en zorg en welzijn (-1,9 procent) is de daling van uitkeringen groter dan het landelijk gemiddelde (CBS, 2017). Daarnaast zijn er mensen die volgens de definitie onder de niet-beroepsbevolking vallen, maar die wel op zoek zijn naar werk óf beschikbaar zijn voor werk. Volgens het CBS bestond die groep in 2015 uit zo'n 500.000 personen, waarbij vrouwen oververtegenwoordigd zijn (UWV Arbeidsmarktprognose 2016-2017).

Uit onderzoek naar het arbeidsaanbod van laagopgeleide vrouwen vanuit een economisch en sociologisch perspectief blijkt dat de arbeidsdeelname van vrouwen vooral gestegen is doordat meer vrouwen een hogere opleiding hebben gevolgd (Cloïn, 2010). Laagopgeleide vrouwen zijn volgens dit onderzoek door de tijd heen lage participatiecijfers blijven houden. Volgens economen is de lage arbeidsdeelname van laagopgeleide vrouwen vooral een gevolg van het feit dat zij relatief weinig kunnen verdienen op de arbeidsmarkt. De omvang van zorgtaken en het overig huishoudinkomen wegen mee in de keuzes rond betaald werk. Laagopgeleide vrouwen hebben financieel relatief weinig te winnen bij betaald werk, het loont voor hen dus niet om er (veel) tijd aan te besteden.

Sociologen signaleren daarnaast ook als mogelijke verklaring voor de relatief geringe arbeidsparticipatie van laagopgeleide vrouwen dat hun normen en opvattingen over betaald werk door vrouwen en over de combinatie van betaalde arbeid en zorgtaken meer traditioneel zijn in vergelijking met hoger opgeleide vrouwen (Cloïn, 2010).

Vrouwen zonder startkwalificatie

Onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek wijst uit dat scholieren die het onderwijs vanuit het mbo verlaten zonder startkwalificatie minder vaak een betaalde baan vinden in vergelijking tot mbo-studenten met een startkwalificatie. Zonder startkwalificatie krijgen werkzoekenden vaker een flexibel en parttime contract aangeboden in vergelijking met werkzoekenden met startkwalificatie (CBS, 2017). Jonge mannen zonder startkwalificatie hadden in 2015 vaker werk (63 procent) dan jonge vrouwen zonder startkwalificatie (56 %).¹

Tabel 1 presenteert de netto arbeidsparticipatie van vrouwen naar hoogst behaald onderwijsniveau uit de Emancipatiemonitor 2016 (SCP, 2016). Deze tabel laat duidelijk zien dat de arbeidsparticipatie bij laag opgeleide vrouwen sterk achterblijft in vergelijking met hoger opgeleide vrouwen. Zo bedroeg de netto arbeidsparticipatie van vrouwen met alleen basisonderwijs in 2015 37%; voor vrouwen met vmbo, mbo-1, havo-onderbouw bedroeg dit percentage in 2015 54% (SCP, 2016).

¹ Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/44/jongeren-zonder-startkwalificatie-vaker-geen-baan>

Tabel 1: Netto arbeidsparticipatie (≥1 uur per week) naar hoogst behaald onderwijsniveau, vrouwelijke bevolking van 20-64 jaar, 2005-2015 (in procenten)

	Vrouwen		
	2009	2013	2015
Totaal*	70	71	71
basisonderwijs	36	39	37
vmbo, mbo-1, avo-onderbouw	54	55	54
havo, vwo, mbo	75	72	72
hbo-bachelor, wo-bachelor	91	91	91
hbo-master, wo-master, doctor	94	89	91

* inclusief onderwijsniveau onbekend, Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking '05-'15)

3.1 Omvang van de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek telde de regio Drechtsteden in 2016 in totaal 137.159 vrouwelijke inwoners. Daarvan behoren 49.377 vrouwen (36 procent) niet tot de werkzame beroepsbevolking.

Vrouwen in beeld bij de instanties in de regio Drechtsteden

Uit de overzichten van vrouwen zonder startkwalificatie die voor het onderzoek beschikbaar zijn gesteld door het UWV, de Sociale Dienst Drechtsteden en de Dienst jeugd en gezondheid, blijkt dat (bij elkaar opgeteld) in totaal zo'n 4.544 vrouwen zonder startkwalificatie bij de verschillende instanties in de regio Drechtsteden in beeld zijn. Hierbij is het van belang om op te merken dat er naar verwachting ook een grote groep vrouwen zonder startkwalificatie is die niet in beeld is bij de instanties en daarom niet in de lijsten voorkomt. Het aantal vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden is daarom naar verwachting groter dan de aantallen die in deze paragraaf worden genoemd. Paragraaf 3.2 gaat nader in op de groep vrouwen die niet in beeld is bij instanties.

De ter beschikking gestelde overzichten van vrouwen zonder startkwalificatie in de Drechtsteden: een korte toelichting

Het *overzicht van het UWV* (446 vrouwen, peildatum begin 2017) bevat informatie over het aantal vrouwen dat in contact staat met het UWV. Vrouwen die in aanmerking komen voor een WW-uitkering, kunnen terecht bij het UWV. Doorgaans geldt dat de afstand tot de arbeidsmarkt van bijstandsgerechtigden groter is dan die van de WW-uitkeringsgerechtigden, die doorgaans meer recente werkervaring hebben (Regio in Beeld, 2016).

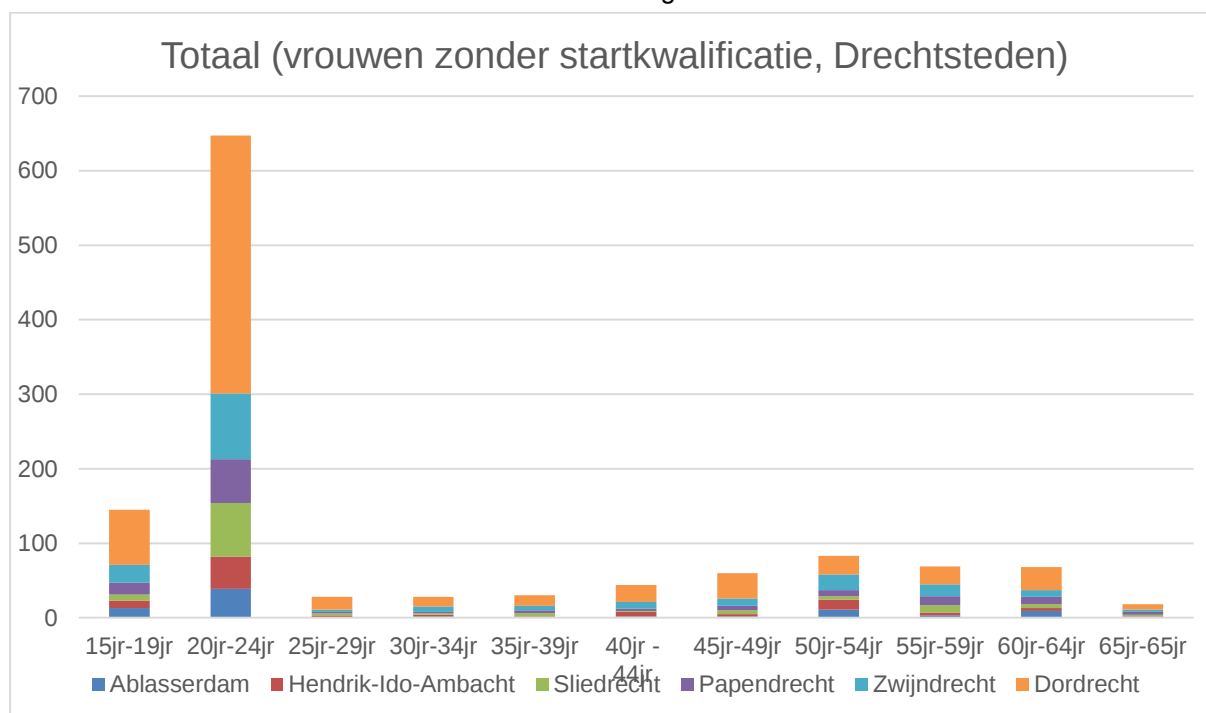
Het *overzicht van de Sociale Dienst Drechtsteden* (3.313 vrouwen, peildatum begin 2017) bevat informatie over bijstandsgerechtigde vrouwen die in contact staan met de Sociale Dienst. Vrouwen die in contact komen met de Sociale Dienst hebben vaak geen recht (meer) op een WW-uitkering.

Vrouwen die bekend zijn bij de *Dienst Jeugd en Gezondheid* (785 vrouwen, peildatum augustus 2016) zijn vooral de vrouwen die voortijdig hun schooltraject hebben verlaten. Dit zijn vaak jongere vrouwen.

De gegevens van vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden uit de overzichten van het UWV en Dienst Jeugd en Gezondheid zijn samengevoegd. Grafiek 1 presenteert op

basis van deze samenvoeging² informatie over het totaal aantal vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden per gemeente, uitgesplitst naar leeftijdscategorie.

Grafiek 1: vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden

De groep vrouwen zonder startkwalificatie is volgens de geïnterviewde sleutelinformanten gevarieerd, bijvoorbeeld qua leeftijd, etniciteit, uitkeringssituatie, gezinssituatie en beheersing van de Nederlandse taal.

Vrouwen niet in beeld bij instanties

De rapportage 'Regio in Beeld' (2016) van het UWV toont aan voor de Drechtsteden dat binnen de groep vrouwen zonder startkwalificatie die in 2016 geen betaalde baan hebben, er sprake is van een aanzienlijk deel niet-uitkeringsgerechtigden.

Het aantal vrouwen zonder startkwalificatie en zonder werk in de regio is dus naar verwachting groter dan de aantallen die bij de instanties bekend zijn.

Onderzoek doelgroep 23-plussers

Het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) heeft in 2016 onderzoek gedaan naar de kansen voor de specifieke doelgroep 23-plussers (Eimers, Keppels & Van der Woude, 2016). Deze paragraaf is gebaseerd op en beschrijft de belangrijkste resultaten van dit onderzoek, dat is gedaan vanuit de zorg dat er een grote groep 23- tot 27-jarigen is zonder werk of opleiding, met onvoldoende perspectief op verbetering van hun situatie. Deze zorgen zijn voornamelijk 23-plussers zonder startkwalificatie. Het onderzoek laat zien dat de zorg terecht is. Het gaat om een groep die dubbel getroffen is door de crisis. Niet enkel nam de werkgelegenheid af, maar vooral de daling van het aantal BBL-plaatsen raakt de 23-plusser hard. Anders dan jongeren tot 23 jaar kunnen 23-plussers minder makkelijk de BBL-opleiding

² Het bestand van de Sociale Dienst bevat geen informatie over de gemeente waar de vrouwen woonachtig zijn en de leeftijd van de vrouwen. Deze gegevens zijn daarom niet meegenomen in grafiek 1.

voor een BOL-opleiding inruilen. Zij hebben door hun privésituatie vaak voldoende inkomen nodig. Daarnaast is het mbo veelal niet ingericht op de doelgroep van 23-plussers.

Wat hiernaast een grote rol speelt, is het feit dat onder de 23-plussers zonder werk, opleiding en startkwalificatie, zich veel jongvolwassenen bevinden met zware problematiek. Werk of opleiding zijn voor hen ver weg, want problemen met schulden, gezondheid, woonsituatie of relaties verhinderen dat zij een plek vinden of kunnen behouden.

Wat betreft de beleidsaandacht en -prioriteit, is deze doelgroep tussen wal en schip geraakt. Er is bijvoorbeeld veel aandacht voor voortijdig schoolverlaters, kwetsbare jongeren en de overgang van opleiding naar werk. Hierdoor telt de groep 23-plussers vaak niet mee in de belangrijke beleidsstatistieken. Het onderzoek van het KBA toont echter aan dat de urgentie voor aandacht voor deze groep jongvolwassenen groot is. Zij bevinden zich in een uiterst kwetsbare fase van hun leven; zij moeten zich niet alleen vestigen op de arbeidsmarkt, maar ook al de verantwoordelijkheden van een volwassen leven dragen.

3.2 Netwerken en (zelf)organisaties voor vrouwen zonder startkwalificatie

Voorals de groep niet-uitkeringsgerechtigden is, omdat zij beperkt geregistreerd staan, moeilijk in beeld te brengen.

Dit betekent overigens niet dat deze vrouwen nergens in beeld zijn. Een bijdrage leveren aan de samenleving kan echter op diverse manieren en hoeft niet gepaard te gaan met betaald werk. Zo toont de Participatiemonitor Drechtsteden (Onderzoekcentrum Drechtsteden, 2010) aan dat steun bieden tevens een vorm van participatie is. Hierbij kan men denken aan mantelzorg en vrijwilligerswerk. Ook zetten vrouwen zich bijvoorbeeld in als overblijfmoeder op de school van hun kind(eren). Er kan ook gedacht worden aan vrouwen die zich inzetten bij de sportvereniging van hun kinderen. Scholen, kinderopvangorganisaties en vrijwilligersorganisaties lijken dan ook een geschikte plek voor deze vrouwen om met elkaar en met anderen in contact te komen. Denk bijvoorbeeld aan Stichting De Hoop of Vrijwilligershuis Drechtsteden. Dit wordt bevestigd door de sleutelinformant namens de WGV Zorg en Welzijn Zuid-Holland Zuid. Deze sleutelinformant voegt hieraan toe dat geloof ook een belangrijke rol kan spelen in de levens van deze vrouwen en dat derhalve kerken en bijvoorbeeld moskeeën ook een plek zijn waar deze vrouwen samenkomen. Daarnaast is de verwachting dat de vrouwen ook te vinden zijn via bijvoorbeeld buurthuizen, wijkcentra en de sociale wijkteams. Binnen de Drechtsteden lijken er geen specifieke netwerken of zelforganisaties van vrouwen zonder startkwalificatie en/of werk te zijn, waarlangs deze doelgroep eenvoudig bereikt zou kunnen worden. De groep vrouwen kan dus – naast de instanties zoals Sociale Dienst en UWV – het beste bereikt worden via scholen, kinderopvangorganisaties, vrijwilligersorganisaties, kerken, buurthuizen, wijkcentra, taalinstellingen en sociale wijkteams.

3.3 Mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk voor vrouwen zonder startkwalificatie

Kansen in betaald werk

Uit de analyse van de beschikbare informatie over kansrijke beroepen in de regio Drechtsteden (Regio in Beeld, UWV, 2016; kansenberoepenlijst (zie bijlage 5)) komen de volgende kansrijke beroepen op mbo-niveau 2 naar voren:

- verkoopmedewerker detailhandel;
- huishoudelijke hulp/schoonmaker;

- gastvrouw;
- helpende zorg & welzijn.

Daarnaast zijn er goede kansen op werk op de wat hogere niveaus, zoals verzorgende (mbo-niveau 3), verpleegkundige (mbo-niveau 4) en groeps- & woonbegeleiders (mbo-niveau 3, 4). Het is echter zeer de vraag of dit haalbaar is voor vrouwen zonder startkwalificatie. Naar verwachting zal het ook niet voor alle vrouwen zonder startkwalificatie haalbaar zijn om een startkwalificatie te halen. Ook voor deze vrouwen is het belangrijk om gerichte opleidingsmogelijkheden richting werk (bijvoorbeeld via korte, gerichte opleidingstrajecten of cursussen) te bieden, om hun kansen op werk te vergroten.

Er zijn diverse monteursberoepen in de elektrotechniek en industrie op mbo-niveau 2. In 2016 bleek in de Drechtsteden de vraag naar elektriciens en elektronicamonteurs het grootst (UWV, 2016). Ook zijn er relatief veel vacatures voor onder meer loodgieters en pijpfitters, bouwarbeiders en machinemonteurs. Hoewel de kansrijke mannenberoepen vrouwen wellicht in eerste instantie minder aanspreken, kunnen hier juist zeer interessante mogelijkheden voor hen liggen. Dit vraagt overigens wel een andere 'mindset', zowel aan de kant van de vrouwen als aan de kant van de werkgevers. Vervolgens kan er gezocht worden naar mogelijkheden om deze vrouwen om te scholen naar opleidingen die aansluiten bij deze kansrijke beroepen.

Tenslotte dient te worden opgemerkt dat de meeste van de genoemde beroepen in eerste instantie kansrijk lijken te zijn voor de groep jonge vrouwen zonder startkwalificatie. Omdat juist oudere vrouwen vaak moeite hebben om een kans te krijgen op de arbeidsmarkt (zie de ervaringen van de geïnterviewde vrouwen in hoofdstuk 4), is het van belang om in gesprek te gaan met werkgevers over mogelijkheden juist ook voor deze groep oudere vrouwen zonder startkwalificatie.

Kansen in vrijwilligerswerk

In vrijwilligerswerk zijn er volgens de geïnterviewde sleutelinformaten namens het Vrijwilligershuis Drechtsteden vooral mogelijkheden in de sociale sector en de zorg, bijvoorbeeld bij zorginstellingen, buurthuizen en dergelijke. Vrijwilligerswerk bij natuur- of culturele organisaties is lastiger voor de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie. Een andere kansrijke vorm van vrijwilligerswerk is bijvoorbeeld hulpmoeder bij de peuterspeelzaal of helpen bij de opbouw van evenementen.

Huidig aanbod van trajecten/ondersteuning voor de doelgroep in de regio Drechtsteden

De regio Drechtsteden biedt mogelijkheden die gericht zijn op de begeleiding van laagopgeleide vrouwen naar werk en/of scholing. Hieronder wordt een aantal voorbeelden van dergelijke mogelijkheden genoemd:

- **Perspectiefjaar**

Het Perspectiefjaar is een landelijk initiatief, het werd gelanceerd door de MBO Raad en de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO). De MBO Raad is een brancheorganisatie van de onderwijsinstellingen in het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie. Het Perspectiefjaar is een jaar waarin de doelgroep jongvolwassenen een overgang kan maken van de huidige situatie naar een positie waarin de jongvolwassenen weer zelf aan de slag kan. Het Perspectiefjaar is bedoeld als een overgangsfase, een opstap naar een nieuw traject. Het principe van het perspectiefjaar is dat elke jongvolwassene uit de doelgroep een intensieve begeleiding krijgt en daarmee wordt geholpen met het vinden van een duurzame baan (NRTO, 2017). Het traject dat de jongvolwassene volgt hoeft niet altijd een jaar te duren, het kan ook korter of langer zijn. Het is vooral van belang dat het om een afgebakende, intense periode van werk- en leeractiviteiten gaat (NRTO, 2017). Het Perspectiefjaar is niet altijd vrijblijvend, de jongvolwassenen uit de doelgroep moeten er (bijzondere situaties daargelaten) aan meewerken. De regio Drechtsteden heeft aansluiting met het Perspectiefjaar; de regio Drechtsteden doet daarom bijvoorbeeld aan de ontzorging van bedrijven wat betreft begeleiding en scholing. Deze onderdelen behoren tot de kerntaak van het LeerWerkLoket. Deze trainingen en begeleiding moet ervoor zorgen dat deze vrouwen zonder startkwalificatie een nieuw perspectief gaan zien (Landelijk Programma Leren & Werken, 2016).

- **Omscholing via opleidingsinstituten zoals Technicom**

Zoals eerder genoemd liggen de kansrijke beroepen in de regio Drechtsteden voornamelijk in de sectoren waarbinnen relatief veel mannen werkzaam zijn. Vrouwen zonder startkwalificatie zouden kunnen profiteren van de mogelijkheid om zich om te laten scholen tot beroepen in deze sectoren, bijvoorbeeld via opleidingstrajecten van Technicom. Vrouwen zonder startkwalificatie kunnen zich bij Technicom om laten scholen tot bijvoorbeeld logistiek medewerker (mbo-niveau 2). Technicom biedt ondersteuning bij het zoeken naar vacatures, het maken van een goede sollicitatiebrief en het opstellen van een CV (Technicom, 2017).

- **Project Matchmaker**

Het project Matchmaker is een onderdeel van het actieplan Jeugdwerkloosheid dat door het Drechtsteden bestuur is vastgesteld. Het project bestaat uit een nauw samenwerkingsverband tussen Stichting Workshop en Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland. Stichting Workshop probeert structurele oplossingen aan te bieden voor mannen en vrouwen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (Stichting Workshop, 2017). Er wordt intensief samengewerkt met het ZOW overleg (zorg, onderwijs en werk), het LeerWerkLoket en andere instanties. Het is bedoeld voor kansarme jongeren, maar ook voor jongeren die een opleiding hebben afgerond maar geen baan kunnen vinden (Drechtsteden, 2015). Matchmakers leggen het contact tussen de werkloze jongeren en werkgevers. Zij screenen vooraf de CV van de jongere. Op deze wijze kijken ze of er direct passende vacatures zijn of ondersteunen ze de jongere met het kiezen van de juiste opleiding. Daarnaast schrijven zij vroegtijdig schoolverlaters aan om hen uit te nodigen voor een

gesprek. Dit project zou voor de jongere vrouwen zonder startkwalificatie dus een goede mogelijkheid zijn tot begeleiding naar een baan of opleiding (Drechtsteden, 2015).

- **Kansrijk Alblasserdam**

Vrouwen zonder startkwalificatie kunnen een afstand tot de arbeidsmarkt ervaren. De gemeente Alblasserdam heeft haar handen ineengeslagen met het ROC Da Vinci College (Dordrecht, Gorinchem). Zij bieden de mogelijkheid aan alle inwoners van Alblasserdam om een opleiding te volgen die aansluit bij een kansrijk beroep. Het college- en boekengeld neemt de gemeente voor haar rekening (Gemeente Alblasserdam, 2016). Deze mogelijkheid is bedoeld voor alle inwoners van Alblasserdam die een uitkering hebben, willen herintreden, van wie de toekomst van de huidige baan niet zeker is of voor wie een opleiding in een kansrijk beroep (techniek, zorg en welzijn) wil volgen. De tien opleidingen vallen allemaal in de categorie kansberoepen (bijlage 7). Voorwaarde om deze gratis opleiding te volgen is dat de deelnemer in Alblasserdam woont en, in het geval van een uitkering, toestemming heeft gekregen van de uitkeringsinstantie. Dit project start in de loop van 2017 (Gemeente Alblasserdam, 2016).

- **Project Laaggeletterdheid**

Uit onderzoek blijkt dat op landelijk niveau meer vrouwen dan mannen laaggeletterd zijn (Buisman & Houtkoop, 2014). Het gaat hierbij vooral om de vrouwen die ouder zijn dan 45 jaar. Als er wordt gekeken naar de leeftijdsopbouw van laaggeletterdheid en het land van herkomst, dan zijn het vooral oudere allochtonen uit de eerste generatie (Buisman & Houtkoop, 2014). Laaggeletterden missen basisvaardigheden als het gaat om lezen en schrijven. Dit betekent ook dat zij moeite hebben met omgaan met een computer. In Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht en Sliedrecht ligt het aantal laaggeletterden rond het landelijk gemiddelde, tussen de 0 en 11 procent. In Zwijndrecht en Dordrecht ligt het aantal laaggeletterden lager dan het landelijk gemiddelde, tussen de 13 en 16 procent (Bijlsma, van den Braker, van der Velden & Allen, 2016). Laaggeletterdheid zorgt ervoor dat deze groep minder vaak een baan heeft en vaker in armoede leeft (Bijlsma et al., 2016). De Drechtstedengemeenten gaan samenwerken om het probleem van laaggeletterdheid aan te pakken. Het LeerWerkLoket speelt hier een actieve rol in. Iedereen tot en met een mbo-niveau doet een globale laaggeletterdheid test. Als een kandidaat hier laag op scoort wordt er nader onderzoek gedaan om vast te stellen of een kandidaat laaggeletterd is. Als dit bevestigd wordt, dan worden er acties ingezet om deze persoon te helpen. Ze werken aan een taalnetwerk met taalhuizen, taalcafés en een aanbod voor taalonderwijs en taal oefengroepen. De Drechtsteden zullen actief op zoek gaan naar laaggeletterde inwoners om zo deze groep in kaart te brengen. Als duidelijk is wat deze groep inwoners nodig heeft, wordt er een keuze gemaakt uit een cursus aanbod (Drechtsteden, 2016). Door een hand uit te steken naar vrouwen die moeite hebben met lezen en schrijven, kan de regio deze groep helpen met de eerste stappen naar de arbeidsmarkt.

- **Taalakkoord**

In de regio Drechtsteden wordt ook uitvoering gegeven aan het Taalakkoord. Het LeerWerkLoket Drechtsteden speelt hierin een actieve coördinerende rol. Het Taalteam SZW heeft de uitvoering van het Taalakkoord per 1 juli 2016 overgedragen aan het Programma Leren en Werken met zijn landelijk dekkend netwerk van regionale LeerWerkLoketten. De bij het Taalakkoord aangesloten werkgevers, branche- en koepelorganisaties en ambassadeurs bundelen hun krachten om de taalvaardigheid van werkenden te vergroten. Het LeerWerkLoket zorgt voor:

- de coördinatie van het regionale Taalakkoord;
- het organiseren van activiteiten die, in het kader van het Taalakkoord, nodig zijn;
- inhoudelijke ondersteuning op het terrein van Leren en Werken;
- ondersteuning van bedrijven bij de aanvraag subsidie 'Tel mee met Taal'.

Meer informatie is te vinden op <https://drechtsteden.lerenenwerken.nl/taalakkoord-werkgevers>

- **Vrijwilligershuis Drechtsteden**

Het Vrijwilligershuis Drechtsteden stimuleert, ondersteunt en faciliteert vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet in de Drechtsteden. De werkzaamheden van het Vrijwilligershuis zijn gericht op vrijwilligers en organisaties (zie <http://vrijwilligershuisdrechtsteden.nl/>). Via vrijwilligerswerk kunnen vrouwen zonder startkwalificatie ervaring op doen, werknemers- en andere vaardigheden ontwikkelen en de taal beter gaan beheersen. Via vrijwilligerswerk leren de vrouwen door te doen, in de praktijk. Ook geeft vrijwilligerswerk meer structuur, energie en nieuwe doelen in het leven van de vrouwen. Het kan een mooie opstap naar werk vormen. Zo volgen sommige vrouwen via Vrijwilligershuis Drechtsteden een AKA-opleiding. Om vrouwen te helpen om de eerste stappen te nemen in vrijwilligerswerk, kunnen ze bijvoorbeeld worden gekoppeld aan een ervaren vrijwilliger die de vrouw onder zijn hoede neemt. De ervaren vrijwilliger kan iemand inwerken en vragen beantwoorden.

4. Laagopgeleide vrouwen en Leren en Werken

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen van de groepsgesprekken. In totaal namen 10 vrouwen deel aan de groepsgesprekken. Hierbij dient te worden opgemerkt dat dit voornamelijk vrouwen betreft die gemotiveerd zijn om een stap te maken richting scholing en/of werk, aangezien deelname aan de groepsgesprekken op geheel vrijwillige basis was.

Omdat twee van de 10 vrouwen de Nederlandse taal niet goed beheersten, is besloten om met hen individueel de verkorte vragenlijst door te spreken, om hun input toch op een goede manier te kunnen ophalen. De korte vragenlijst is afgenomen onder in totaal drie vrouwen; de bevindingen hiervan worden in het kader op pagina 19 kort toegelicht.

De bevindingen die in dit hoofdstuk worden beschreven, geven inzicht in hoe de geïnterviewde vrouwen denken over leren en werken. Het geeft een inzicht in de ervaringen van deze vrouwen zonder startkwalificatie, dit betekent uiteraard niet dat alle vrouwen zonder startkwalificatie hetzelfde ervaren. Gezien de kleinschalige, kwalitatieve onderzoeks aanpak dienen de resultaten met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

4.1 Huidige situatie op het gebied van leren en werken

Alle geïnterviewde vrouwen krijgen een uitkering van de Sociale Dienst, omdat zij via de Sociale Dienst zijn benaderd voor deelname aan de gesprekken. Qua achtergrond is er sprake van (grote) variatie, wat betreft leeftijd (variërend van begin 30 tot circa 60 jaar), qua etnische achtergrond (variërend van autochtoon tot gevlucht uit een Afrikaanse land), qua aantal kinderen (van geen kind tot vijf kinderen), qua ervaring met vrijwilligerswerk et cetera. Enkele vrouwen hebben ook eerder een uitkering van UWV gehad, andere vrouwen zijn rechtstreeks in de bijstand terecht gekomen. Sommige vrouwen hebben niet eerder betaald werk in Nederland gehad, andere vrouwen hebben (soms jarenlang) gewerkt (bijvoorbeeld in de thuiszorg, horeca, schoonmaak, als receptionist/telefonist of op een verzekeringskantoor). Sommige vrouwen hebben in het land van herkomst wel een opleiding gevolgd, die niet in Nederland wordt erkend.

Om verschillende redenen zijn de geïnterviewde vrouwen in de bijstand terecht gekomen, bijvoorbeeld door ziekte, de veranderende thuissituatie (de komst van kinderen), als nieuwkomer in Nederland of doordat ze geen nieuwe baan konden vinden.

De geïnterviewde vrouwen hebben geen structureel contact met vrouwen in een vergelijkbare situatie. Ze zijn niet aangesloten bij netwerken of (zelf)organisaties waar ze met andere vrouwen zonder startkwalificatie of werk in contact komen. Wel kennen ze vaak vrouwen in een vergelijkbare situatie in hun eigen sociale omgeving, bijvoorbeeld een buurvrouw, vriendin of vrouwen die ze ontmoeten bij bijvoorbeeld taal- of naailes.

Opleiding

De geïnterviewde vrouwen beschikken niet over een startkwalificatie. Wel zijn alle vrouwen gestart met een opleiding, ofwel in Nederland, ofwel in het land van herkomst. Zo wordt als opleiding 'Helpende Zorg en Welzijn' door twee vrouwen genoemd. Een andere vrouw heeft wel een opleiding afgerond tot administratief medewerker, maar die opleiding was van een particulier opleidingsinstituut en wordt als zodanig niet als startkwalificatie erkend. Een andere vrouw is in haar land van herkomst opgeleid tot naaister. Anderen hebben cursussen gevolgd, bijvoorbeeld een cursus Excel.

De geïnterviewde vrouwen die hun opleiding niet hebben afgemaakt, noemen hiervoor diverse redenen, zoals ziekte, familie omstandigheden of oorlog in het land van herkomst.

Betaald werk

Twee van de geïnterviewde vrouwen doen momenteel werk op oproepbasis, als receptionist en als inpakker. Een andere vrouw kan waarschijnlijk op korte termijn een aantal uren per week gaan werken in het familiebedrijf. Eén van de vrouwen geeft aan dat ze volgende week op gesprek kan komen. Dit gesprek is bedoeld om te kijken of er gestart kan worden met een traject richting een opleiding of werk. De overige vrouwen aan tafel hebben geen zicht op het vinden van werk of het volgen van een opleiding.

Vrijwilligerswerk

Een drietal vrouwen heeft ervaring met vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld bij de Kringloop, de kinderboerderij, het ziekenhuis of de ouderenzorg. Twee vrouwen zijn actief als mantelzorger. Andere vrouwen zijn alleenstaand en dragen de zorg voor hun kinderen. Een andere vrouw heeft geprobeerd vrijwilligerswerk te vinden, maar kwam er niet doorheen. Het is volgens sommige vrouwen ook moeilijk om vrijwilligerswerk te vinden.

Dit beeld wordt bevestigd door de geïnterviewde sleutelinformanten namens het Vrijwilligershuis Drechtsteden. Het is volgens hen moeilijk om goede vrijwilligersplekken te vinden voor vrouwen zonder startkwalificatie. Veel organisaties vinden het lastig; de organisaties moeten echt worden gestimuleerd om de vrouwen zonder startkwalificatie een plek te bieden, zeker wanneer het vrouwen betreft die de taal slecht beheersen. Het is voor de vrijwilligersorganisaties een kleine, vaak onzichtbare doelgroep.

Vrijwilligerswerk voor vrouwen zonder startkwalificatie kan overigens ook vanuit de vrouwen zelf komen; vaak hebben de vrouwen zelf ook goede ideeën. Zo zijn er bijvoorbeeld vrouwen die een handwerkgroep hebben opgezet of actief zijn geworden in de catering. Op die manier genereren ze zelf een aanbod van vrijwilligerswerk.

4.2 Wensen op het gebied van leren en werken

Alle geïnterviewde vrouwen willen heel graag een opleiding volgen en werk vinden. De voorkeur gaat uit naar betaald werk, maar als dit niet lukt, zouden ze zich graag via vrijwilligerswerk of mantelzorg inzetten. Ook wordt genoemd dat de vrouwen wellicht een maatjesrol zouden kunnen vervullen voor andere vrouwen.

De vrouwen willen allemaal graag een bijdrage leveren. Het thuis zitten werkt frustrerend; het sociale netwerk wordt al snel klein. Het is goed om meer mensen te leren kennen en jezelf verder te kunnen ontwikkelen.

De vrouwen willen graag aan de slag in bijvoorbeeld de zorg, de administratieve richting (receptionist, secretarieel), hulpverlening, dierenverzorging of in de kinderopvang.

Drie van de geïnterviewde vrouwen geven aan graag voor zichzelf te willen beginnen (bijvoorbeeld een winkel, nagelstudio, kinderopvang), maar ook hier zijn diploma's voor nodig en een startkapitaal.

Alle vrouwen geven aan dat zij graag een startkwalificatie zouden willen behalen, omdat dat hun kansen op werk vergroot. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het niet voor alle vrouwen haalbaar zal zijn om een startkwalificatie te halen. Werkgevers vragen vaak een diploma en het is ook belangrijk om een diploma te hebben om voor jezelf te kunnen beginnen. De opleidingen

die de vrouwen willen volgen, variëren van een secretaresse opleiding, een opleiding in de kinderopvang, helpende zorg en welzijn, nagelstylist of schoonheidsspecialist.

Eén van de geïnterviewde vrouwen geeft aan dat het UWV haar goed heeft geholpen bij het verwezenlijken van een deel van haar wensen: via het scholingsvoucher heeft ze cursussen kunnen volgen, via groepscoaching heeft ze aan haar zelfvertrouwen kunnen werken en door een competentietest heeft ze beter zicht gekregen op wat ze kan en waar haar kansen liggen.

Eén van de geïnterviewde vrouwen is door de uitkerende instantie doorverwezen naar het LeerWerkLoket. Alle geïnterviewde vrouwen willen graag stappen zetten richting opleiding en/of werk en zijn hiervoor op zoek naar informatie, ondersteuning en advies.

Bevindingen van de korte vragenlijst

Drie vrouwen hebben de korte vragenlijst ingevuld. Zij zijn alle drie van Afrikaanse afkomst en ze hebben alle drie een tijdelijke verblijfsvergunning. Daarnaast zijn alle drie de vrouwen alleen in Nederland, van één van vrouwen verblijft de partner in het buitenland. Eén van de vrouwen heeft kinderen, de andere twee vrouwen hebben geen kinderen. Alle drie de vrouwen krijgen een uitkering. Ze geven alle drie ook aan dat het beheersen van een Nederlandse taal een belangrijke voorwaarde is om een opleiding te kunnen volgen/werk te kunnen vinden. De vrouwen vinden het wel belangrijk om in de toekomst een opleiding te volgen en betaald werk te gaan doen, maar de eerste stap lijkt toch het leren van de Nederlandse taal. Eén van de vrouwen doet momenteel twee uur in de week vrijwilligerswerk.

4.3 Belemmeringen op het gebied van leren en werken

De belemmeringen die in deze paragraaf worden beschreven, zijn belemmeringen die door de geïnterviewde vrouwen worden ervaren. Dit betekent niet altijd dat er geen mogelijkheden zijn in de Drechtsteden die de vrouwen hierbij kunnen ondersteunen. In de gesprekken bleek dat de geïnterviewde vrouwen echter vaak niet of nauwelijks op de hoogte zijn van de mogelijkheden. De belangrijkste belemmering voor de geïnterviewde vrouwen bij het vinden van werk is dat zij geen startkwalificatie hebben. De opleidingen die ze hebben gevolgd (bijv. particuliere opleiding of opleiding in een ander land), worden door werkgevers niet erkend. Dit maakt hun kansen op het vinden van werk heel klein. Ook is er geen erkenning voor competenties die ergens anders zijn opgedaan. Zo hebben de geïnterviewde vrouwen vaak veel ervaring opgedaan als moeder en/of in de mantelzorg. Deze ervaring telt volgens hen echter vaak niet mee; er is geen waardering of erkenning voor. Ook is soms een rijbewijs nodig voor een baan, waar niet alle geïnterviewde vrouwen over beschikken.

De geïnterviewde vrouwen geven unaniem aan dat de financiële middelen om een opleiding te volgen er niet zijn, waardoor ze momenteel geen opleiding kunnen volgen en dus ook geen startkwalificatie kunnen halen. Een opleiding gaan volgen zou betekenen dat ze zich (diep) in de schulden moeten steken; gezien hun financiële situatie is die ruimte er niet. Daarnaast wordt kinderopvang als mogelijk knelpunt genoemd bij het volgen van een opleiding.

De geïnterviewde vrouwen geven aan dat zij het gevoel hebben soms van het kastje naar de muur te worden gestuurd door instanties, waarbij ze nergens de hulp of ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. Het zou volgens hen goed zijn als heel duidelijk wordt waarvoor ze bij welke instantie terecht kunnen; dat dit goed op elkaar wordt afgestemd en de vrouwen hierover duidelijk worden geïnformeerd.

4.4 Ondersteuningsbehoeften op het gebied van leren en werken

De ondersteuningsbehoeften die in deze paragraaf worden beschreven zijn door de geïnterviewde vrouwen in de groepsgesprekken genoemd. Het betekent niet altijd dat de ondersteuning waar zij behoefte aan hebben niet beschikbaar is in de Drechtsteden. Het laat vooral zien dat de geïnterviewde vrouwen hiervan niet of nauwelijks op de hoogte zijn. Over het algemeen ervaren de geïnterviewde vrouwen dat er weinig ondersteuning is vanuit de Sociale Dienst en het UWV bij het volgen van een opleiding en het vinden van werk. Men heeft relatief weinig contact met de klantmanagers (eens per half jaar of niet/nauwelijks) en als er contact is, dan is er regelmatig sprake van personele wisselingen waardoor plannen van tafel verdwijnen en er weer nieuwe plannen moeten komen. De tips die de geïnterviewde vrouwen krijgen, gaan bijvoorbeeld over het maken van een nieuw cv. Maar de ervaring van de vrouwen is dat, ook al maak je een nieuw cv, een opleiding nodig is om succesvol werk te vinden. Alle geïnterviewde vrouwen geven aan dat er meer ondersteuning nodig is om met succes de stap naar opleiding en/of werk te kunnen maken. Hier zou de Matchmaker wellicht een rol in kunnen spelen (zie paragraaf 3.3). De vrouwen zijn zeer gemotiveerd om aan de slag te gaan, maar ze hebben niet het gevoel dat ze de juiste ondersteuning krijgen. Dit werkt heel erg frustrerend. De vrouwen noemen in de gesprekken de volgende ondersteuningsbehoeften (zoals eerder geschreven: mogelijk wordt hierin al voorzien door partijen zoals het LeerWerkLoket maar zijn de geïnterviewde vrouwen hiervan niet op de hoogte):

- Een informatiepakket over de mogelijkheden die er in de regio zijn; niet alleen qua opleidingstrajecten, scholingsvouchers³ en dergelijke, maar bijvoorbeeld ook van de financiële regelingen waarvan je gebruik kunt maken (bijvoorbeeld Stichting Leergeld). Hoe meer financiële ruimte er is, hoe meer ruimte er is om bijv. een opleiding te kunnen doen. Er zijn heel veel regelingen en voorzieningen, maar er is nergens een goed overzicht van wat er allemaal is. De vrouwen zijn hier niet van op de hoogte. De geïnterviewde vrouwen geven aan het idee te hebben zelf overal achteraan te moeten en dat zij per toeval achter bepaalde regelingen komen.
- Hulp bij het vinden van een passende opleiding / beroep: wat past bij mij? Bijvoorbeeld door middel van een competentietest en een adviesgesprek.
- Concrete hulp bij het zoeken naar werk. Iemand die je echt helpt, zodat je niet het gevoel hebt er echt alleen voor te staan.
- Hulp om je te helpen succesvoller te solliciteren / jezelf te presenteren.
- Ondersteuning om een opleiding te kunnen volgen zonder in de schulden te raken, bijvoorbeeld door een gratis (om)scholing, financiële ondersteuning bij het volgen van een opleiding.
- De mogelijkheid om een verkort opleidingstraject te volgen, waarbij bijvoorbeeld competenties die je als moeder of als mantelzorger hebt ontwikkeld worden erkend. Nu wordt daar in opleidingen geen rekening mee gehouden.
- Hulp bij starten van een eigen bedrijf, bijvoorbeeld in de vorm van advies en ondersteuning, scholing.
- Voorlichtingsmiddagen speciaal voor vrouwen zonder startkwalificatie. De vrouwen hebben het idee dat ze als doelgroep een beetje worden 'vergeten'. Ze geven aan dat bijvoorbeeld de trajecten vanuit de Sociale Dienst, volgens hen, vooral gericht zijn op de doelgroep tot 27 jaar. Als je ouder bent dan 30, kom je er bijna niet tussen.

³ NB de scholingsvouchers zijn komen te vervallen (met uitzondering van scholingsvouchers voor de zorgsector).

- De mogelijkheid om in contact te komen met andere vrouwen in een vergelijkbare situatie.
- Nakomen van afspraken vanuit de instanties. Volgens de geïnterviewde vrouwen worden er dingen beloofd, waar vervolgens niet op terug wordt gekomen.

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk presenteert de conclusies (paragraaf 5.1) en aanbevelingen (paragraaf 5.2).

5.1 Conclusies

Hieronder worden per onderzoeksvraag de belangrijkste conclusies uit het onderzoek samengevat. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het uitgevoerde onderzoek kwalitatief en kleinschalig van aard is. De conclusies dienen daarom met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Onderzoeksvraag 1: Wat is de omvang van de groep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden? Hoe ziet de groep vrouwen zonder startkwalificatie er uit?

Er zijn in totaal ongeveer 4.544 vrouwen zonder startkwalificatie in beeld bij verschillende instanties in de regio Drechtsteden (UWV, LeerWerkLoket, Sociale Dienst en Baanbrekend). De leeftijd van het merendeel van deze vrouwen is tussen de 20 en 24 jaar. De meeste vrouwen zonder startkwalificatie zijn woonachtig in Dordrecht.

Binnen de groep vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden die in 2016 geen betaalde baan hadden, is er sprake van een aanzienlijk deel niet-uitkeringsgerechtigden (UWV, Regio in Beeld 2016). Deze groep vrouwen is moeilijk in beeld te brengen omdat zij beperkt geregistreerd zijn. Het aantal vrouwen zonder startkwalificatie en zonder werk in de regio is dus naar verwachting groter dan de aantallen die bij de instanties bekend zijn. Omdat de groep breed en divers en veelal niet geregistreerd is, is het helaas op basis van dit (kwalitatieve en kleinschalige) onderzoek niet mogelijk om een inschatting van het totale aantal vrouwen zonder startkwalificatie in de Drechtsteden te maken.

Onderzoeksvraag 2: Welke netwerken en (zelf)organisaties zijn er voor vrouwen zonder startkwalificatie? Bij welke organisaties zijn deze vrouwen momenteel in beeld?

De vrouwen zonder startkwalificatie kunnen deels bereikt worden via de eerdergenoemde instanties zoals het UWV en de Sociale Dienst. Dit geldt niet voor de groep niet-uitkeringsgerechtigden. Binnen de Drechtsteden lijken er geen specifieke netwerken of zelforganisaties van vrouwen zonder startkwalificatie en/of werk te zijn, waarmee de groep niet-uitkeringsgerechtigde vrouwen zonder startkwalificatie eenvoudig bereikt zou kunnen worden. De groep niet-uitkeringsgerechtigde vrouwen kan daarom het beste bereikt worden via scholen, kinderopvangorganisaties/peuterspeelzalen, vrijwilligersorganisaties, kerken, buurthuizen, wijkcentra, taalinstellingen en sociale wijkteams.

Onderzoeksvraag 3: Welke mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk biedt de regio Drechtsteden aan vrouwen zonder startkwalificatie? Wat zijn kansrijke opleidingen en beroepen voor deze doelgroep?

De kansrijke beroepen voor de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie kunnen (sterk) wisselen over de tijd, omdat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt fluctueert.

De volgende beroepen op mbo-niveau 2 lijken momenteel kansrijk voor vrouwen zonder startkwalificatie in de regio Drechtsteden:

- verkoopmedewerker detailhandel;
- huishoudelijke hulp/schoonmaker;
- gastvrouw;

- helpende zorg & welzijn.

Op de wat hogere niveaus zijn de volgende beroepen kansrijk:

- verzorgende (mbo-niveau 3);
- verpleegkundige (mbo-niveau 4).

Naar verwachting zal het niet voor alle vrouwen zonder startkwalificatie haalbaar zijn om een startkwalificatie te halen. Ook voor deze vrouwen is het belangrijk om gerichte opleidingsmogelijkheden richting werk (bijvoorbeeld via korte, gerichte opleidingstrajecten of cursussen) te bieden, om hun kansen op werk te vergroten.

In de typische mannensectoren zijn de volgende beroepen kansrijk in de Drechtsteden: elektriciens, elektronicamonteurs, loodgieters, pijpfitters, bouwarbeiders en machinemonteurs. Hoewel deze kansrijke mannenberoepen vrouwen wellicht in eerste instantie minder aanspreken, kunnen hier juist zeer interessante mogelijkheden voor hen liggen. Dit vraagt overigens wel een andere 'mindset', zowel aan de kant van de vrouwen als aan de kant van de werkgevers. Vervolgens kan er gezocht worden naar mogelijkheden om deze vrouwen om te scholen naar opleidingen die aansluiten bij deze kansrijke beroepen.

Tenslotte dient te worden opgemerkt dat de meeste van de genoemde beroepen in eerste instantie kansrijk lijken te zijn voor de groep jonge vrouwen zonder startkwalificatie. Omdat juist oudere vrouwen vaak moeite hebben om een kans te krijgen op de arbeidsmarkt (zie de ervaringen van de geïnterviewde vrouwen in hoofdstuk 4), is het van belang om in gesprek te gaan met werkgevers over mogelijkheden juist ook voor deze groep oudere vrouwen zonder startkwalificatie.

De regio Drechtsteden kenmerkt zich als een regio die relatief veel vacatures voor hoger opgeleiden heeft openstaan maar waarbinnen vooral lager opgeleiden werkzoekend zijn. Deze mismatch tussen werknemer en werkgever kan worden verkleind door scholing, omscholing of bijscholing. Werkzoekenden kunnen zich hierdoor ontwikkelen richting een beroep, sector of regio waar de kansen op werk gunstiger zijn, uiteraard indien dit past bij hun capaciteiten. De verruimde brug WW⁴, sectorplannen en scholingsvouchers⁵ bieden extra mogelijkheden voor scholing richting een kansberoep (UWV, 2016). De doelgroep vrouwen heeft ook behoefte om (deel)certificaten te behalen zodat zij sneller inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt.

Er zijn in de regio Drechtsteden verschillende mogelijkheden voor (begeleiding naar) scholing en/of werk, zoals scholingsvouchers specifiek voor de zorgsector, omscholing via opleidingsinstituten zoals Technicom, Matchmaker, project Laaggeletterdheid, Kansrijk Alblasserdam en Perspectiefjaar.

⁴ De verruimde brug WW houdt in dat een werkzoekende zich kan laten omscholen met behoud van de WW uitkering.

⁵ Een scholingsvoucher is een subsidie om een opleiding te volgen voor een van de kansberoepen (UWV, 2016). Er kan alleen een aanvraag gedaan worden om een voucher voor om- of bijscholing te ontvangen als het beroep in de Kansberoepenlijsten staat (zie bijlage 6). NB de scholingsvouchers zijn vervallen (met uitzondering van scholingsvouchers voor de zorgsector).

Onderzoeksvraag 4: Welke wensen hebben vrouwen ten aanzien van (begeleiding naar) scholing en/of werk? Welke belemmeringen ervaren ze hierbij?

Alle in het kader van dit onderzoek geïnterviewde vrouwen willen heel graag een opleiding volgen en werk vinden. De voorkeur gaat uit naar betaald werk, maar als dit niet lukt, zouden ze zich graag via vrijwilligerswerk of mantelzorg inzetten. De vrouwen willen graag aan de slag in bijvoorbeeld de zorg, de administratieve richting (receptionist, secretariaat), hulpverlening, dierenverzorging of in de kinderopvang, daarnaast zijn ze ook geïnteresseerd in het opzetten van een eigen onderneming. De belangrijkste belemmeringen voor vrouwen bij het starten van een opleiding of het vinden van werk zijn:

- geen startkwalificatie hebben;
- geen erkenning voor elders verworven competenties;
- geen beschikking over een rijbewijs;
- gebrek aan financiële middelen;
- hoge kosten kinderopvang;
- gevoel hebben van kastje naar de muur te worden gestuurd door instanties;
- gevoel hebben niet alle informatie over mogelijkheden te weten;
- gevoel van gebrek aan ondersteuning;
- personele wisselingen bij instanties;
- niet bekend met het LeerWerkLoket.

Onderzoeksvraag 5: Wat kan het LeerWerkLoket doen om vrouwen zonder startkwalificatie te ondersteunen bij het vinden van (begeleiding naar) scholing en/of werk?

Paragraaf 5.2 formuleert concrete aanbevelingen over de manier waarop het LeerWerkLoket vrouwen zonder startkwalificatie kan ondersteunen bij het vinden van (begeleiding naar) scholing en/of werk.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan:

Aanbeveling 1: Zorg ervoor dat de vrouwen zonder startkwalificatie die de stap naar scholing en/of werk willen maken naar het LeerWerkLoket worden doorverwezen

Binnen de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie is het belangrijk dat de vrouwen die de stap naar scholing en/of werk willen maken, de weg weten te vinden naar het LeerWerkLoket. Een belangrijke kracht van het LeerWerkLoket is dat zij onafhankelijk van uitkerende instanties de vrouwen kunnen informeren, adviseren en ondersteunen.

Zorg daarom dat vrouwen hun weg naar het LeerWerkLoket makkelijk weten te vinden, door:

- De vrouwen door de uitkerende instanties (SD, UWV) actief door te laten verwijzen naar het LeerWerkLoket. Maak als LeerWerkLoket bij de uitkerende instanties duidelijk welke vrouwen kunnen worden doorverwezen naar het LeerWerkLoket. Stel hiervoor een handzame checklist/stroomdiagram op, die de klantmanagers kunnen gebruiken.
- Zorg voor goede informatievoorziening/voorlichting richting de doelgroep vrouwen over wat het LeerWerkLoket kan betekenen. Ontwikkel online informatiemateriaal specifiek voor deze doelgroep. Zorg dat deze informatie bij de vrouwen terecht komt door:
 - deze op te nemen in het pakket van de klantmanagers;
 - deze te verspreiden op scholen, kinderopvangorganisaties/peuterspeelzalen, vrijwilligersorganisaties, kerken, buurthuizen, wijkcentra, taalinstututen en

sociale wijkteams. Plaats daarnaast advertenties over het LeerWerkLoket voor de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie in regionale kranten.

- Maak afspraken met organisaties die werken met vrouwen zonder startkwalificatie over het doorverwijzen van vrouwen uit de doelgroep naar het LeerWerkLoket. Denk bijvoorbeeld aan het Vrijwilligershuis, Stichting De Hoop en taalinstututen in de regio. Maak als LeerWerkLoket bij deze organisaties duidelijk welke vrouwen kunnen worden doorverwezen naar het LeerWerkLoket. Stel hiervoor een handzame checklist op, die deze organisaties kunnen gebruiken. NB bij dit type organisaties geldt uiteraard dat ook het LeerWerkLoket vrouwen naar hen kan doorverwijzen. Maak ook hierover duidelijke afspraken met elkaar.

Aanbeveling 2: Maak duidelijke afspraken met uitkerende instanties over de doorverwijsroute en verdeling van rollen, taken en verantwoordelijkheden

Het is de taak van het LeerWerkLoket om ondersteuningsmogelijkheden op het gebied van leren en werken bij de vrouwen bekend te maken. Uit de groepsessies komt echter naar voren dat de vrouwen niet of nauwelijks bekend zijn met (de mogelijkheden van) het LeerWerkLoket. Mogelijk verwijzen uitkerende instanties vrouwen zonder startkwalificatie nog niet genoeg door naar het LeerWerkLoket. Intensiveer daarom als LeerWerkLoket de samenwerking met de uitkerende instanties voor deze doelgroep vrouwen. Draag zorg voor een duidelijke, goede en actieve doorverwijsroute vanuit de uitkerende instanties naar het LeerWerkLoket. Maak met elkaar duidelijke afspraken over de taken, rollen en verantwoordelijkheden die liggen bij enerzijds het LeerWerkLoket en anderzijds de uitkerende instanties om de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie te adviseren, ondersteunen en begeleiden. Maak helder welke vrouwen kunnen worden doorverwezen naar het LeerWerkLoket, onder welke voorwaarden (zie ook de checklist/stroomdiagram bij aanbeveling 1).

Aanbeveling 3: Monitor voortdurend welke beroepen / opleidingen voor de doelgroep het meest kansrijk is

Om de kans op succes voor vrouwen zonder startkwalificatie te vergroten, is het van belang dat in de informatievoorziening, advies en ondersteuning wordt aangesloten bij die opleidingen en beroepen die in deze regio het meest kansrijk zijn.

Om goed in beeld te hebben en houden waar kansen voor alle vrouwen zonder startkwalificatie liggen (jong en oud), is het van belang:

- de kansenberoepenlijsten goed te monitoren;
- met werkgevers die banen/vacatures hebben voor de betreffende beroepen in gesprek te gaan om meer zicht te krijgen op hun wensen (o.a. biedt een beroep kansen voor alleen jonge vrouwen of ook voor de oudere vrouwen?);
- bij vrouwen te informeren welke van deze beroepen hen het meeste aanspreken. Vervolgens uitzoeken of er mogelijkheden zijn voor de vrouwen om in dat beroep aan de slag te gaan;
- vrouwen te motiveren om zich om te laten scholen voor de meer typische 'mannenberoepen' omdat de vraag naar dit type beroepen in de regio Drechtsteden relatief groot is;
- bij werkgevers aan te kaarten dat ook vrouwen typische 'mannenberoepen' uit kunnen voeren.

Aanbeveling 4: Ontwikkel goed informatie-/voorlichtingsmateriaal voor de doelgroep vrouwen zonder startkwalificatie die de stap naar scholing en/of werk willen maken

Het LeerWerkLoket kan een belangrijke rol spelen in het optimaliseren van de informatievoorziening richting de vrouwen die gemotiveerd zijn om de stap naar scholing en/of werk te maken. Deze informatievoorziening zou voornamelijk online te vinden moeten zijn, omdat de informatie omtrent de ondersteuningsmogelijkheden snel verandert. Dit kan bijvoorbeeld middels een quick reference card, hierdoor wordt het voor vrouwen duidelijk waar ze de meeste recente informatie kunnen vinden.

Ontwikkel online informatiemateriaal voor de vrouwen met informatie over:

- wat doet het LeerWerkLoket;
- kansrijke beroepen en opleidingen;
- de trajecten en ondersteuningsmogelijkheden voor de doelgroep in de regio;
- de regelingen waarvan de vrouwen gebruik kunnen maken (regionaal en landelijk, denk bijvoorbeeld ook aan Stichting Leergeld);
- de instanties waar ook vrouwen zonder startkwalificatie kunnen aankloppen voor advies, ondersteuning of informatie, hierbij duidelijk aangegeven welke instantie waarvoor benaderd kan worden.

Zorg ervoor dat de online informatie altijd actueel is, zodat de vrouwen over de juiste informatie beschikken. Zorg er tevens voor dat voor vrouwen die niet beschikken over een computer of tablet de informatie ook op papier beschikbaar kan worden gesteld.

Aanbeveling 5: Organiseer informatie- en netwerkbijeenkomsten voor vrouwen zonder startkwalificatie die de stap naar scholing en/of werk willen maken

Het creëren van voldoende mogelijkheden voor ontmoeting kan vrouwen verder helpen: ontmoeting met elkaar, maar ook ontmoeting met adviseurs van relevante organisaties/instanties in de regio en werkgevers. Kijk of het mogelijk is om hierin ook (kleine) MKB-bedrijven te betrekken, aangezien in de regio Drechtsteden veel werkgelegenheid is bij dit type bedrijven. Het LeerWerkLoket kan ervoor zorgen dat tijdens bijeenkomsten met de doelgroep de juiste informatie wordt gepresenteerd, bijvoorbeeld door experts op het gebied van de diverse regelingen vanuit de uitkerende instanties uit te nodigen voor een presentatie over de mogelijkheden.

Om de groep vrouwen zonder startkwalificatie op een systematische/gestructureerde manier beter te bereiken, is het van belang de volgende acties vanuit het LeerWerkLoket op te pakken:

- Organiseer informatie-/netwerkbijeenkomsten voor vrouwen zonder startkwalificatie. Door de vrouwen tijdens bijeenkomsten met elkaar, met adviseurs van relevante organisaties/instanties en werkgevers in contact te brengen, wordt de kans om met succes stappen te kunnen zetten vergroot.
- Maak deze bijeenkomsten breed bekend, zodat zoveel mogelijk vrouwen (met of zonder uitkering) uit de doelgroep die de stap naar scholing en/of werk willen maken worden bereikt:
 - Informeer de vrouwen gericht via mailings die worden uitgedaan vanuit de uitkerende instanties.
 - Zorg ervoor dat uitnodigingen over de bijeenkomsten worden gepresenteerd bij diverse 'vindplaatsen' (o.a. via scholen, kinderopvangorganisaties/peuterspeelzalen, vrijwilligersorganisaties, kerken, buurthuizen, wijkcentra, taalinstututen en sociale wijkteams).

- Plaats advertenties over de bijeenkomsten in regionale kranten.
- Benut sociale media (bijvoorbeeld facebook).
- Onderzoek ook of bedrijven / organisaties / instanties in de regio ervoor open staan om zelf bijeenkomsten voor deze doelgroep te ondersteunen, bijvoorbeeld bij bedrijven in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Houd hierbij als LeerWerkLoket de regie.

Aanbeveling 6: Adviseer vrouwen zonder startkwalificatie die de stap naar scholing en/of werk willen maken

Dit onderzoek laat zien dat deze vrouwen veel vragen hebben op dit gebied en op zoek zijn naar goed advies en ondersteuning. Bied dit advies en deze ondersteuning vanuit het LeerWerkLoket:

- Bied de mogelijkheid aan vrouwen voor individuele advies- en ondersteuningsgesprekken met het LeerWerkLoket.
- Bied maatwerk ondersteuning, gericht op de door vrouwen genoemde ondersteuningswensen en -behoeften.
- Adviseer de vrouwen in persoonlijke gesprekken over mogelijke en kansrijke vervolgstappen: hoe kunnen zij succesvol de stap maken? Wat zijn kansrijke beroepen en opleidingen in de regio? Informeer hen over de route naar passende trajecten; dit kan variëren van vrijwilligerswerk, een taaltraject, EVC, een training of opleidingstraject tot het doorverwijzen naar advies/hulp bij het opzetten van een eigen onderneming. Dit vormt een kerntaak van het LeerWerkLoket.
- Kies in de gesprekken met de vrouwen een positieve benadering: ga uit van wat ze willen, wat ze kunnen. Dit werkt motiverend. Het is een groep vrouwen die vaak al teleurgesteld is.
- Help de vrouwen om op ideeën te komen en deze ideeën ook echt te verwezenlijken. De vrouwen vinden het vaak interessant als ze op vrijwillige basis een start kunnen maken, denk bijvoorbeeld aan hapjes maken voor buurtgenoten, handwerken met andere vrouwen et cetera.

Bijlage 1 Geraadpleegde literatuur

- Bijlsma, I., van den Braker, J., van der Velden, R., & Allen, J. (2016) *Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland*. Geraadpleegd van: http://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/Regionale_spreiding_van_geletterdheid_in_Nederland.pdf
- Buisman, M., & Houtkoop, W. (2014) *Laaggeletterdheid in kaart*. Stichting Lezen en Schrijven. Geraadpleegd van [http://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/Laaggeletterdheid_in_Kaart_\(2014\).pdf](http://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/Laaggeletterdheid_in_Kaart_(2014).pdf)
- Cloin, J.C.M. (2010). *Het Werken Waard*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Centraal Planbureau voor Statistiek (2017). *Werkloosheid neemt verder af*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/11/werkloosheid-neemt-verder-af>
- Centraal Planbureau voor Statistiek (2017) *Meer vaste banen voor mbo'ers met startkwalificatie*. Geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/07/meer-vaste-banen-voor-mbo-ers-met-startkwalificatie>
- Drechtsteden. (2015). Matchmakers helpt 52 jongeren aan baan of opleiding. Geraadpleegd van: <https://www.drechtsteden.nl/nieuws/archief/february-2015/matchmakers-helpt-52-jongeren-aan-baan-of-opleiding>.
- Drechtsteden (2016) Drechtsteden pakken samen laaggeletterdheid aan. Geraadpleegd van: <https://www.drechtsteden.nl/de-drechtsteden/zoek>
- Eimers, T. , Keppels, E. , van der Woude, S.L. (2016). *Perspectief 23-plus*. Nijmegen, Nederland: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.
- Gemeente Alblasserdam. (2016). *Kansrijk Alblasserdam: volg gratis een mbo-opleiding*. Geraadpleegd van <https://www.alblasserdam.nl/actueel/kansrijk-alblasserdam-volg-gratis-een-mbo-opleiding>
- Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid (2016). Monitor arbeidsmarkt. Geraadpleegd van: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2016/05/09/monitor-arbeidsmarkt-april-2016/monitor-arbeidsmarkt-april-2016.pdf>
- Nederlandse Raad voor Trainingen en Opleiding (2017) Scholing voor 'verloren generatie' 138.000 jongvolwassenen MBO raad en NRTTO lanceren perspectief jaar. Geraadpleegd van: <http://www.nrto.nl/news/scholing-voor-verloren-generatie-138-000-jongvolwassenen-mbo-raad-en-nrto-lanceren-perspectiefjaar/>
- Onderzoekscentrum Drechtsteden (2010). *Participatiemonitor Drechtsteden*. Geraadpleegd van https://www.alblasserdam.nl/albdam/up1/ZyllyiflO_064_bijlage_Participatiemonitor_Drechtsteden.pdf
- Sociaal Cultureel Planbureau (2016). *Emancipatiemonitor 2016*. Den Haag: SCP.
- Technicom (2017). *Website*. <https://www.technicom.nl>.
- UWV (2016). *Arbeidsmarktprognose 2016-2017*. Geraadpleegd via http://www.uwv.nl/overuwv/Images/Arbeidsmarktprognoses%202016-2017_def.pdf
- UWV (2016). *Regio in Beeld 2016 Drechtsteden*. Geraadpleegd via https://www.werk.nl/xpsitem/wdo_012994

Bijlage 2 Overzicht sleutelinformanten

Organisatie	Naam
Baanbrekend Drechtsteden	Kelly Lodder
UWV	Danielle Brienne
Werkgevers Drechtsteden	Frans van Weert
Dordrechtste Ondernemersvereniging	Gokh�n Sarier
WGV Zorg en Welzijn Zuid Holland Zuid	Arnold Roggeveen en Lydia van Baak
Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven	Theo Wehkamp
Vrijwilligershuis Drechtsteden	Fokje Bosma en Frank Horemans

Bijlage 3 Interviewleidraad groeps gesprekken

LWL Drechtsteden Onderzoek Vrouwen zonder startkwalificatie Leidraad groeps gesprekken

Versie 24 februari 2017

Introductie

Dit groepsinterview maakt onderdeel uit van een onderzoek dat we uitvoeren voor het LeerWerkLoket Drechtsteden. Het LeerWerkLoket Drechtsteden geeft verschillende doelgroepen informatie, inzicht, advies en begeleiding over alle vragen op het terrein van Leren en Werken.

Een belangrijke doelgroep van het LeerWerkLoket zijn vrouwen zonder startkwalificatie en/of werk.

In dit onderzoek willen we in kaart brengen welke mogelijkheden en begeleiding op het gebied van scholing en/of werk de regio Drechtsteden biedt en kan bieden aan vrouwen zonder startkwalificatie en/of werk. Verder kijken we naar hoe vrouwen zonder startkwalificatie ondersteund willen en kunnen worden bij het behalen van een startkwalificatie en/of werk en meer in het bijzonder, wat het LeerWerkLoket hier in kan betekenen.

Daarom willen we jullie een aantal vragen stellen over jullie huidige situatie en jullie wensen en behoeften ten aanzien van scholing en werk.

Startkwalificatie

Een startkwalificatie is in de ogen van de Nederlandse overheid het minimale onderwijsniveau dat nodig is om serieus kans te maken op duurzaam geschoold werk in Nederland. Het staat voor een diploma van de havo, het vwo, of het mbo niveau 2 of hoger. Momenteel is er overigens discussie of feitelijk niveau 3 niet het startkwalificatie niveau zou moeten zijn.

Algemeen

- Kunt u iets vertellen over uw achtergrond?
 - Leeftijd, nationaliteit / land van herkomst, geloofsovertuiging
 - Waar woonachtig (gemeente, wijk)
 - Thuisituatie: burgerlijke staat, kinderen, leeftijd kinderen, thuis- of uitwonend
 - Uitkeringssituatie
 - Mantelzorger
 - Indien van toepassing: werk / uitkering partner
- Heeft u contact met vrouwen in een vergelijkbare situatie als u?
 - Zo ja: Hoe vaak heeft u dit contact? Waar ontmoet u deze vrouwen? Treft u elkaar bijvoorbeeld in een buurthuis, tijdens vrijwilligerswerk of op een andere manier? Wat is uw ervaring hiermee?
 - Zo nee: Zou u graag in contact komen met vrouwen in een vergelijkbare situatie? Zou u uw antwoord kunnen toelichten?

Huidige situatie op het gebied van 'Leren en Werken'

Leren

- Welke opleiding(en) heeft u gevolgd (opleidingsniveau en –richting)?
- Welke van deze opleiding(en) heeft u afgerond (opleidingsniveau en –richting)? Wie/wat heeft u geholpen om deze opleiding af te ronden?
Indien een opleiding niet afgerond: Waarom heeft u deze opleiding(en) niet afgerond?
- Volgt u momenteel een opleiding?
 - Zo ja, welke opleiding (opleidingsniveau en –richting)? Waarom deze opleiding?
 - Zo nee, zou u graag een opleiding willen doen? Waarom wel/niet?
- Hoe belangrijk vindt u het hebben van een diploma? Kunt u uw antwoord toelichten?

Werken

- Heeft u momenteel betaald werk?
 - Zo ja: Wat voor werk doet u en voor hoeveel uur per week? Wie/wat heeft u geholpen om dit werk te vinden?
 - Zo nee: Zou u graag betaald werk willen doen? Waarom wel/niet?
- Wat is uw ervaring in betaald werk?
- Hoe belangrijk vindt u het hebben van betaald werk? Kunt u uw antwoord toelichten?
- Doet u momenteel vrijwilligerswerk?
 - Zo ja: Wat voor vrijwilligerswerk doet u en voor hoeveel uur per week? Wie/wat heeft u geholpen om dit werk te vinden?
 - Zo nee: Zou u graag vrijwilligerswerk willen doen? Waarom wel/niet?
- Wat is uw ervaring in vrijwilligerswerk?
- Hoe belangrijk vindt u het hebben van vrijwilligerswerk? Kunt u uw antwoord toelichten?

Wensen op het gebied van 'Leren en Werken'

Leren

- Zou u graag een opleiding willen gaan volgen?
- Heeft u ideeën over welke opleiding u graag zou willen doen?
Indien deze vraag met ja wordt beantwoord:
 - Waarom zou u deze opleiding graag willen doen?
 - Wat spreekt u hierin aan?
 - Waarom bent u nog niet met de opleiding die u graag zou willen doen gestart? Wat houdt u hierin tegen?
 - Welke acties heeft u hiervoor zelf al ondernomen?
 - Wat voor ondersteuning/hulp zou u hierbij eventueel kunnen gebruiken?
 - Van wie zou u deze ondersteuning/hulp graag willen krijgen (bijv. van uw partner, uw familie/vrienden, de uitkeringsinstantie, LeerWerkLoket)?*Indien deze vraag met nee wordt beantwoord:*
 - Heeft u behoefte aan begeleiding om tot een concreet idee te komen?
- Heeft u ideeën over wat voor soort opleiding u *niet* zou willen doen? Waarom zou u deze opleiding zeker *niet* willen doen?

Betaald werk

- Zou u graag betaald werk willen gaan doen?
- Heeft u ideeën over welke soort betaald werk u graag zou willen doen?

Indien deze vraag met ja wordt beantwoord:

- Waarom zou u dit werk graag willen doen?
- Wat spreekt u hierin aan?
- Waarom doet u dit werk (nog) niet? Wat houdt u hierin tegen?
- Welke acties heeft u hiervoor zelf al ondernomen?
- Wat voor ondersteuning/hulp zou u hierbij eventueel kunnen gebruiken?
- Van wie zou u deze ondersteuning/hulp graag willen krijgen (bijv. van uw partner, uw familie/vrienden, de uitkeringsinstantie, LeerWerkLoket)?

Indien deze vraag met nee wordt beantwoord:

- Heeft u behoefte aan begeleiding om tot een concreet idee te komen?
- Heeft u ideeën over wat voor soort betaald werk dat u *niet* zou willen doen? Waarom zou u dit soort werk zeker *niet* willen doen?

Toekomst

- Wat zijn uw plannen voor de toekomst? Wat wil u graag bereiken?
- Wat is ervoor nodig om deze plannen te kunnen bereiken? Wat zijn belemmeringen?
- Zou u daarbij ondersteund willen worden door anderen?
 - Zo ja: Door wie? Op welke manier?
 - Zo nee: Waarom niet?

Afsluiting

- Heeft u nog tips voor vrouwen die in een vergelijkbare situatie zitten?
- Hoe zouden we deze vrouwen in de regio het beste kunnen bereiken?
- Heeft u nog vragen en/of opmerkingen?

Bijlage 4 Korte vragenlijst klantmanagers

LWL Drechtsteden Onderzoek Vrouwen zonder startkwalificatie

Vragenlijstje klantmanagers/-regisseurs

Versie 16 maart 2017

Mail klantmanager/-regisseur

Beste klantmanager/-regisseur,

Graag willen uw medewerking vragen voor het volgende.

Namens het LeerWerkLoket Drechtsteden voert Arbeid Opleidingen Consult onderzoek uit naar de mogelijkheden en begeleiding die de regio Drechtsteden biedt en kan bieden op het gebied van scholing en/of werk aan vrouwen zonder startkwalificatie. Verder wordt in dit onderzoek gekeken naar de vraag *hoe* vrouwen zonder startkwalificatie ondersteund willen en kunnen worden bij het behalen van een startkwalificatie en/of werk en meer in het bijzonder, wat het LeerWerkLoket hierin kan betekenen.

Criteria doelgroep onderzoek

- Vrouw
- Geen startkwalificatie en geen betaald werk
- Wil graag een startkwalificatie en/of werk
- Wordt nu niet/onvoldoende bereikt door instanties om die stap te maken
- Woonachtig/verblijfsplaats binnen de Drechtsteden

Om meer zicht te krijgen op de doelgroep vragen we u als klantmanager/-regisseur om vrouwen die voldoen aan de criteria van de doelgroep (zie kader), de vragen in deze korte vragenlijst te laten beantwoorden en hen indien nodig daarbij te helpen.

Het is een anonieme vragenlijst. De antwoorden worden vertrouwelijk behandeld.

Wij verzoeken u om de ingevulde vragenlijsten **uiterlijk 24 maart** te retourneren aan Inge Hansen van AO Consult (i.hansen@aoconsult.nl).

Alvast hartelijk bedankt!

Ricardo Choenni

LeerWerkLoket Drechtsteden

Vragenlijst LWL Drechtsteden Onderzoek Vrouwen zonder startkwalificatie

Onderstaande vragen maken deel uit van een onderzoek dat Arbeid Opleidingen Consult uitvoert in opdracht van het LeerWerkLoket Drechtsteden. In dit onderzoek wordt onder andere in kaart gebracht hoe vrouwen zonder startkwalificatie ondersteund willen en kunnen worden bij het behalen van een startkwalificatie en/of werk. We willen u vragen om mee te aan dit onderzoek door onderstaande vragen te beantwoorden. De vragen gaan over uw huidige situatie en uw wensen en behoeften ten aanzien van scholing en/of werk. *Als u moeite heeft met het beantwoorden van de vragen, vraag dan uw klantmanager/-regisseur om u te helpen.*

De antwoorden worden anoniem verwerkt.

Algemeen

1 Wat is uw leeftijd?

..... jaar

2 Welke nationaliteit heeft u?

--

3 Waar woont u? (gemeente)

--

4 Wat is uw thuissituatie?

Burgerlijke staat?	☐ Alleenstaand ☐ Samenwonend ☐ Gehuwd ☐ Gescheiden
Kinderen?	☐ Nee ☐ Ja, aantal Leeftijd kinderen Aantal kinderen thuiswonend

5 Bent u statushouder?

☐ Ja ☐ Nee ☐ Weet niet

6 Ontvangt u een uitkering?

☐ Ja ☐ Nee

7 Indien van toepassing: heeft uw partner werk of een uitkering?

☐ Ja, mijn partner heeft werk ☐ Ja, mijn partner heeft een uitkering ☐ Nee ☐ Weet niet

8 Bent u mantelzorger?

- ☐ Ja, gemiddeld..... uur per week
- ☐ Nee
- ☐ Weet niet

9 Welke opleiding(en) heeft u gevolgd (opleidingsniveau en –richting)? Noem de belangrijkste.

- 1 Afgerond: ☐ Ja ☐ Nee, omdat.....
- 2 Afgerond: ☐ Ja ☐ Nee, omdat.....

10 Volgt u momenteel een opleiding?

- ☐ Ja, namelijk (naam opleiding)..... → **Ga naar vraag 12**
- ☐ Nee

11 Zou u graag een opleiding willen volgen?

- ☐ Nee → **Ga naar vraag 15**
- ☐ Ja, namelijk (naam opleiding).....

12 Welke acties heeft u zelf ondernomen om de opleiding te kunnen volgen?

13 Wat voor ondersteuning/hulp zou u kunnen gebruiken om de opleiding te kunnen volgen?

14 Van wie zou u graag ondersteuning/hulp willen krijgen om de opleiding te kunnen volgen?

15 Zou u graag betaald werk willen doen?

- ☐ Nee → **Ga naar vraag 18**
- ☐ Ja

16 Welke ondersteuning/hulp zou u kunnen gebruiken bij het vinden van betaald werk?

17 Wie zou u kunnen helpen bij het vinden van betaald werk? (bijv. familie, vrienden, instantie)

18 Doet u momenteel vrijwilligerswerk?

- ☐ Ja, namelijk gemiddelduur per week bij
- ☐ Nee

19 Zo nee: Zou u graag vrijwilligerswerk willen doen?

- ☐ Ja, namelijk
- ☐ Nee

20 Heeft u nog vragen en/of opmerkingen?

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 5 Kansrijke opleidingen en beroepen

Tabel 1: Gunstige baanperspectieven per mbo-niveau in regio Drechtsteden, prognose 2017-2020 (bron: SBB, zie ook: https://www.werk.nl/xpsitem/wdo_011935)

Mbo-niveau 2	Mbo-niveau 3	Mbo-niveau 4
Verkoper	Verkoopspecialist	Mbo-verpleegkundige
Logistiek medewerker	Logistiek teamleider	Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen
Kok	Procesoperator B	Manager retail
Constructiewerker	Eerste autotechnicus	Middenkaderfunctionaris bouw
Monteur werktuigkundige installaties	Zelfstandig werkend kok	(Junior) accountmanager
Aankomend medewerker grondoptreden	Vakbekwaam hovenier	Tandartsassistent
Gastheer/-vrouw	Allround DTP-er	Junior assistent-accountant
Basislasser	Eerste verkoper	Netwerk- en mediabeheerder
Procesoperator A	Eerste monteur elektrotechnische industriële installaties en systemen	Manager/bedrijfsleider fastservice
Medewerker groen en cultuurtechniek	Eerste monteur elektrotechnische systemen	Kapitein binnenvaart

Bijlage 6 Kansberoepenlijst

De kansberoepen lijst van UWV wordt elk half jaar vernieuwd. Onderstaande lijst is geldig vanaf december 2016. De beroepen die met een (*) worden gemarkeerd, staan in meerdere sectoren vermeld. De kansberoepenlijst is een lijst op landelijk niveau. Zie ook:

<https://www.uwv.nl/particulieren/Images/kansberoepenlijst.doc>

	Kansberoepen
Schoonmaak-reiniging	- Medewerker autowasstraat/autopoetser - Industrieel schoonmaker (machines, installatie), schoonmaker calamiteiten, straler - Gevelreiniger - Glazenwasser - Schoonmaker van ruimtes voor bijzondere productieprocessen (cleanrooms)
Agrarisch-groen-milieu	- Hovenier/medewerker hoveniersbedrijf - Specialist in beheer en onderhoud van golfbanen (greenkeeper) - Boomverzorger - Voorman groenvoorziening - Medewerker agrarisch loonwerk - Vakbekwaam zelfstandig medewerker teelt (groente, bloembollen, bomen, fruit)/ meewerkend voorman/vakexpert teelt groene producten - Accountmanager agrarische producten - Medewerker/projectleider/adviseur bodemonderzoek en –sanering - Milieudeskundige technologie
Wis- en natuurkundig/laboratorium	- (Bio)chemisch analist (hbo-niveau) - Hydroloog
Bouwnijverheid	- Opperman/hulparbeider grond-, weg en waterbouw (gww) - Straatmaker/rioleringsmedewerker/vakman grond-weg- en waterbouw (gww) - Grond- en kabelwerker - Boormachinist/bronboorder - Uitvoerder/hoofduitvoerder/projectleider grond-, weg- en waterbouw (gww) - Tekenaar civiele techniek - Adviseur/ontwerper-constructeur civiele techniek - Hoofd constructeur/ ontwerper civiele techniek - Landmeter - Heier - Machinist hydraulische graafmachine - Machinist (bull)dozer - Machinist shovel/wiellaadschop - Machinist mobiele kraan - Machinist torenkraan - Monteur kranen en funderingsmachines (ook on- en offshore)

- Opperman/hulparbeider bouw
- Steigerbouwer
- Metselaar, voeger, cellenbetonblokkenbouwer (gasbetonblokken, gipsblokken, giboblokken)
- Natuursteenbewerker
- Stukadoor, kitter
- Betonstaalverwerker
- Dekvloerenlegger
- Isoleerder bouw
- Betontimmerman/bouwtimmerman / wand- en plafondmonteur, keukenmonteur
- Rolluik- en zonweringinstallateur
- Monteur/reparateur metalen ramen-, deuren-, kozijnen-, trappenmaker (metaal, kunststof)
- Dakdekker bitumen/rietdekker (inclusief voorman)
- (Onderhouds)schilder/behanger
- Glaszetter
- Parketvloerenlegger
- Houtskeletbouwer
- Machinaal houtbewerker/CNC bediener houtbewerkingsmachines
- Assemblage/montagemedewerker hout
- Voorman timmerfabriek
- Werkvoorbereider interieurbouwbedrijf
- Standbouwer
- Asbestverwijderaar/sloper
- Deskundige asbestsanering
- Uitvoerder bouw
- Werkvoorbereider-calculator bouw/grond-, weg- en waterbouw (gww)
- (Tekenaar-)werkvoorbereider bouw/grond-, weg- en waterbouw (gww)
- Tekenaar-constructeur bouwkunde
- Ontwerper-constructeur bouwkunde
- Bouwkundig adviseur
- Bouwkundig inspecteur
- Kopersbegeleider bouw

Metaal/metaalektro/werktuigbouw/maak industrie

- Metaal/metaalektro/werktuigbouw/maakindustrie
- Metaalbuiger/walser/perser
- Plaatwerker/CNC-metaalbuiger, - snijder
- Containermonteur
- Soldeerder/lasser niveau 1 & 2 (foto, elektrode, TIG, MIG/MAG)
- Gespecialiseerd lasser niveau 3 & 4 (TIG, elektrode, MIG/MAG)
- Meesterlasser
- Lasrobotbeheerder
- Lastechnicus
- Machinebankwerker/fijnbankwerker
- Machinaal verspaner (draaien, frezen, kotteren, slijpen) - niet CNC
- CNC-machinebediener (exclusief programmeren)

- CNC-programmeur
- CNC-verspaner inclusief programmeren (draaien, frezen, kotteren, slijpen)
- Verfspuiter, constructieschilder
- Scheepsschilder
- Autospuiter
- Banden- en uitlaatspecialist
- Autoschadehersteller
- Auto-elektrotechnicus
- (Bedrijfs)autotechnicus (onderhoud, reparatie)
- APK-keurmeester
- Monteur landbouwmachines
- Fietstechnicus
- Carrosseriebouwer
- Jachtbouwer (metaal)
- Dieselmotortechicus schepen
- Scheepswerktuigkundige *
- Uitvoerder werktuigbouw
- Assemblagemedewerker/technicus voertuigen, metaal/elektro
- Voorman montage/assemblage metaalproducten
- Constructiesamenbouwer/steller
- Constructiebankwerker
- Controleur machines/voertuigen
- Monteur/inbedrijfssteller fabrieksinstallaties *
- (Onderhouds)monteur machines/installaties, liften, werktuigen
- Medewerker technische dienst (mechanisch/elektrotechnisch) *
- Validatie engineer/maintenance engineer *
- Tekenaar-constructeur werktuigbouw, machines/gereedschappen
- (Tekenaar-)werkvoorbereider werktuigbouw, elektrotechniek
- (Werkvoorbereider-)calculator werktuigbouw, elektrotechniek
- Ontwerper-constructeur werktuigbouw, machines/gereedschappen, offshore
- Hoofdconstructeur machines/gereedschappen
- Projectleider werktuigbouw
- Wetenschappelijk onderzoeker werktuigbouwkunde
- Industrieel ontwerper (technisch)
- Organisatieadviseur (technisch) *
- Bedrijfsleider metaalbewerkingsbedrijf/constructiebedrijf
- Technisch-commercieel personeel (inkopers/verkopers/accountmanagers technische producten) *

Elektrotechniek

- Assistent-monteur zwakstroom
- Monteur elektriciteitsnetten
- Elektricien/monteur elektrische installaties (huisaansluitingen)

	- Monteur bliksembeveiliging - Monteur beveiligingsinstallaties - Scheepselektricien/scheepselektromonteur - Medewerker technische dienst (mechanisch/elektrotechnisch) * - Monteur elektrische railvoertuigen - Meet- en regeltechnicus/monteur meet- en regeltechniek - Projectleider/ontwerper industriële automatisering/PLC-programmeur* - Embedded software engineer* - (Hoofd-)monteur elektrotechnische panelen, elektrische installaties, midden- en hoogspanningsinstallaties - Elektronicamonteur (industriële en consumentenelektronica) - Ontwerper elektrotechnische installaties/elektronica - Monteur datadistributie - Ontwerper telematica - Tekenaar elektrotechniek - (Hoofd)ontwerper-constructeur elektrotechniek - Projectleider elektrotechniek - Inspecteur elektrische installaties - Organisatieadviseur (technisch) *
Installatietechniek	- Monteur gas, water, elektriciteit, datacommunicatie - Distributiemonteur gas/water (transportleidingen) - Installatiemonteur gas, water, sanitair, verwarming - Allround loodgieter - Onderhoudsmonteur/loodgieter gas, water, sanitair, (centrale) verwarming - Pijpfitter industriële montage - Monteur verwarming utiliteitsbouw of woningbouw - (Hoofd)monteur koeltechniek, luchtbehandeling - Monteur/inbedrijfsteller fabrieksinstallaties * - Uitvoerder installatietechniek - Tekenaar-constructeur installatietechniek - (Tekenaar-)werkvoorbereider installatietechniek - (Werkvoorbereider-)calculator installatietechniek - Ontwerper-constructeur installatietechniek - Projectleider installatietechniek

Procestechniek

- Mechanisch operator procesindustrie, voedingsmiddelenindustrie
- Operator A (proces)industrie
- Procesoperator B, fieldoperator/paneloperator procesindustrie
- Operator C procesindustrie, voedingsmiddelenindustrie
- Productieleider procesindustrie/voedingsmiddelenindustrie
- Calculator procesindustrie (technisch)
- Procestechnoloog, productontwikkelaar procesindustrie/voedingsmiddelenindustrie
- Hoofd productietechnologie
- Clinical research associate *
- Medewerker technische dienst (mechanisch/elektrotechnisch) *
- Validatie engineer/maintenance engineer *
- Organisatieadviseur (technisch) *

Transport en logistiek

- Verhuizer
- Expeditiemedewerker, lader/losser
- Trekkerchauffeur intern transport/heftruckchauffeur
- Bijrijder
- Vrachtwagenchauffeur (algemeen, kiepauto, autolaadkraan, geconditioneerd vervoer, tankauto, truckmixer, gevaarlijke stoffen)
- Touringcarchauffeur
- Buschauffeur lijndienst/stadsdienst
- Matroos binnenvaart
- Schipper/stuurman binnenvaart
- Scheepswerktuigkundige *
- Logistiek medewerker/-planner
- Logistiek teamleider
- Transportplanner/planner wegtransport
- Expediteur
- Verkeersplanoloog

Zorg/medisch/medisch-technisch

- Verzorgende ig
- Verpleegkundige mbo
- Wijkverpleegkundige
- Praktijkverpleegkundige/praktijkondersteuner huisarts
- Sociaal-psychiatrisch verpleegkundige/praktijkondersteuner huisarts GGZ
- Gespecialiseerd verpleegkundige ziekenhuis
- Operatie-assistent, anesthesiemedewerker
- Klinisch geriater
- Verzekeringsarts, bedrijfsarts
- Psychiater
- Verpleeghuisarts/specialist ouderengeneeskunde
- Arts voor verstandelijk gehandicapten (AVG)
- Arts jeugdgezondheidszorg
- Gezondheidszorgpsycholoog/GZ-psycholoog *
- Medewerker steriele medische hulpmiddelen

	- Audicien, opticien - Technisch oogheelkundig assistent - Optometrist - Mondhygiënist - Tandarts - Microbiologisch analist - Apothekersassistent - Apotheker - Clinical research associate *
Voeding	- Medewerker slachterij/uitbener - Medewerker fastservice - Zelfstandig werkend kok restaurant - Chef-kok restaurant, chef de partie
Economisch-financieel-commercieel	- Assistent inkoper - Inkoper - Technisch-commercieel personeel (inkopers/verkopers/accountmanagers technische producten) * - Export medewerker binnendienst - Commercieel medewerker binnendienst - Callcentermedewerker (inbound/outbound) - Medewerker klantenservice - Marketingmedewerker/online-marketeer - Marktonderzoeker - Sales promotor - Schade-expert - Hypotheekadviseur - Assistent-controller - Assistent-accountant - Registercontroller - Incassomedewerker - Financieel adviseur/belastingadviseur - Juridisch adviseur/onderzoeker - Regulatory affairs officer - Kandidaat notaris - Advocaat
Veiligheid	- Verkeersregelaar - Brandwacht/medewerker brandweer/brandweerman - Medewerker vergunningen en advies brandweer
Onderwijs/pedagogisch	- Docent speciaal onderwijs, docent LWOO/PRO - Docent Nederlands, Engels, Duits 1e en 2e graads - Docent exacte vakken 1e en 2e graads (wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie) - Docent aardrijkskunde 1e en 2e graads - Docent techniek/ICT - Onderwijskundige/ontwikkelaar blended learning/e-learning
Gedrag en maatschappij	- Intercedent - Recruiter - Gezondheidszorgpsycholoog/GZ-psycholoog*

ICT

- Servicedeskmedewerker ICT
- Netwerkbeheerder ICT
- Systeembeheerder ICT
- Projectleider/ontwerper industriële automatisering/PLC-programmeur*
- Embedded software engineer *
- Programmeur ICT (dot.net, java, scripttalen, C, C#, PHP, sharepoint, cloud)
- Webdeveloper
- Testdeveloper
- Adviseur ERP
- BI-specialist, informatieanalist, data-scientist, business-analist
- Datawarehouse ontwikkelaar
- Architect/specialist technische infrastructuur ICT/systeemanalist